TAYBETNAMEY NOZDEHEMÎN
MÊHRECANÎ ŜANOY KURDÎ SEQQIZ
5-9 SERMAWEZÎ 2024

نۆزدەهەمین فستیڤـــاڵی
شانـۆی کـوردی سـەقـــز
5 – 9ی سەرماوەرزی 2024

TAYBETNAMEY NOZDEHEMÎN
MÊHRECANÎ ŜANOY KURDÎ SEQQIZ
5-9 SERMAWEZÎ 2024

استانداری کردستان · اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کردستان · اداره کل هنرهای نمایشی ایران · معاونت استانداری و فرمانداری ویژه شهرستان سقز · سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کردستان · شهرداری سقز · شورای اسلامی شهر سقز · انجمن هنرهای نمایشی استان کردستان · دبیر خانه دائمی جشنواره تئاتر کردی سقز

به درێژایی فێستیڤاڵی شانۆی کوردی، باس لەوە کراوە چلۆن شانۆی کوردی گەشە بکا و چلۆن بتوانێت پێناسەیەک بۆ خۆی تەرخان بکات. بەردەوام خاوەن بیران وناوبژێوانەکان ئاماژەیانبەم خاڵانە کردووە: نەبوون یان کەم بوونی دەقی شازی شانۆی کوردی! ڕێگەچارە: دەبێ نووسەرانی کورد بۆ دەوڵەمەند کردنی شانۆی کوردی دەقی باش بخوڵقینن و تەنیا فێستیڤاڵ و گرتنی چەند خەڵاتێک مەبستیان نەبێت. بەردەوام خریک کاری شانۆیی بن و شانۆ بەرنە نێو خەڵکەوە، چوون دەبێت ئەوە بزانن کە خەڵک گرینگ ترن لە فێستیڤاڵ. کاتێک دەڵێن: شانۆ ژیانە و ژیانیش شانۆیە باشە تۆ بڵێی ژیانی خاوەن بەرهەم و ژیانی هونەرمەند لە کوێی ئەم درووشمەدا ڕەنگدانەوەی هەبێت؟ هەرگیز بیرمان لەو کردووتەوە بۆ گەشە کردنی هونەر دەبێت خاوەن هونەر ئاسایشێکی هەبێت ؟ هەرگیز بیرمان لەو کردووتەوە لەم قەیرانی ئابورییەدا هونەرمەند یان نووسەر چلۆن دەتوانێت بە بێ پاڵ پشتی بەردەوام خریک کاری هونەری بێت و بدرەوشێتەوە؟ پێش لە بەر چاو گرتنی ئەزموونی وڵاتانی دیکە ئەمە حاشا هەڵنەگرە، هونەر کاتێک گەشەی کردووە کە دەسەڵات پاڵپشتی لێ کردبێت. باش وایە لێرەدا ئاماژە بەم شێعرە بکرێت: ئەگەرخەمی نان لێم گەڕێ بەستە لە سەر بەستە دەڵێم! بەڵام بە داخەوە دەسەڵات تەنیا شتێک بۆی گرینگ نییە هۆنەر و ژیانی هۆنەرمەندانەئێوە پێتان باش نییە کاتێک دەسەڵات پاڵپشتی ئەوتۆی هونەر و هۆنەرمەندان ناکات، بۆچی خۆمان نەبین بە پاڵپشتی یەکتر و بە دانانی سەندیکاییەک، بە بەشداری هۆنەرمەندان و نووسەران ئەو بۆشاییە پڕنەکەینەوە. خۆمان ببین بە پاڵپشتی خۆمان و هەرکات دەسەڵاتیش بە بێ بەرانبەر یارمەتی سەندیکاکەی داین و ئاسانکاری کرد بۆ ئیزن دان بەم سەندیکا و لێمانی نەکرد بە بڤە،ماڵی ئاوا بێت. زۆر دڵتەزینە کاتێک لە تۆڕە کۆمەڵایتیەکان جاروبار باس لەوە دەکرێت، هونەرمەندی لێ قەوماوە وەرن قۆڵی هێمەت هەڵماڵن و یارەمەتی ئەو هونەرمەندە بدەین! وەرن لە جێگای قۆڵ هەڵماڵین و دەست دەرێژ کردنەوە لە ئەم و ئەو کە زۆر ناشیاوە، قۆڵ هەڵماڵین بۆ دانانی سەندیکایەک بۆ هۆنەرمەندان و نووسەران کە ببێت بە مەکۆیەک بۆ لە نێو بردنی گیروگرفتەکانی ئەندامان بە پێی توانایی خۆی، چ لە بواری ئابووریدا وچ لە بواری هونەریدا! ئەوسا دەبینن کە بە پاڵپشتی خۆمان و سەندیکاکەمان، هۆنەرمان چلۆن گەشە دەکا وئینجا بە ئەرخاینیەوە دەتوانین بڵێن شانۆ ژیانە و ژیانیش شانۆیە!

خاوەن ئیمتیاز

دایەرەی فەرهەنگ و ئێرشاد

سەر دەبیر

ڕەزا ڕۆستەمی

دەستەی نووسەران

سوومەیە یووسفیان

جاوید روح فەدا

کامەران غەفووری

گرافیک

حامید حەسەنی

نووسین و هەڵەگر

ناوەندی باران

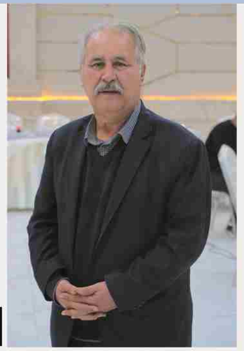

ئیسماعیل پاشایی
دەبیری فێستیڤـاڵ

ڕێزنامە

شاری سەقز بە شانازیەوە بە خۆیەوە فەخردەکات کە بووەتە مەکۆی هونەرێ وا بە ژیانەوە گرێ دراوە.
بە سەربەرزیەوە ئێمە زۆر خۆشحاڵین بۆئەوەی توانیمانە پەردێ لە نێوان هونە رمەندانی کورد وا لە هەر کوێی ئەم جیهانەدان ساز کەین.
بە سەربەرزیەوە ئێمە زۆر خۆشحاڵین کە توانیومانە ئەم مەشخەڵە وا شانۆ کارانی کورد هیوایان پێ بەستووە هەتاکوو ئێستا نەمان هێشتـوە بکوژێتەوە و بەردەوام هەوڵی ئەوەمان داوە کە ڕۆژ بە ڕۆژ ئەم مەشخەڵە پرشنگدارتر بێ.
بە سەربەرزیەوە ئێمە زۆر خۆشحاڵین کە توانیمانە چرای نۆزدەهەمین فێستیڤاڵ بە یارمەتی شانۆکارەکانی کورد چ لە ناوخۆ و چ لە دەرەوەی وڵات هەڵبکەین و میوانداری هەموو شانۆکاران و ئەوێندارانی ئەم هونەرە زیندووە بین!
ئێمە منت باری هەموو شانۆکارێکین وا بەردەوام هەوڵیان داوە ئەم مەشخەڵە نە کوژێتەوە و ڕۆژ لە دوای ڕۆژ گەشاوەتر بێ.
پێویستە ئەو ڕاستییە لە بەر چاو بگیرییەت کە ئەم فێستیڤاڵە بە تەنیا مۆڵکی سەقزنییە و هەموو تاکێکی کورد، لە هەر کوێی دونیادا دەژی، خاوەنییەتی.
هەر لێرەوە سەری ڕێزو حورمەت دادەنێم بۆ هەوڵ و تێکۆشانی هەموو شانۆکار و هونەرمـەندێ کە بـەو پەڕی حەز وخۆشەویستیـەوە پاڵپشتی فستیڤاڵـی شانۆی کوردی بوون و هەن.
جێگەی خۆیەتی لێرەوە دەستخۆشی بکەم لەو بەرپرس و دایرە و ئێسپانسێرە خۆشەویستانەی وا بە دڵفراونییەوە پاڵپشتمان بوون هەتاکوو ئاڵای ئەم فێستیڤاڵە شەکاوەتربێ.

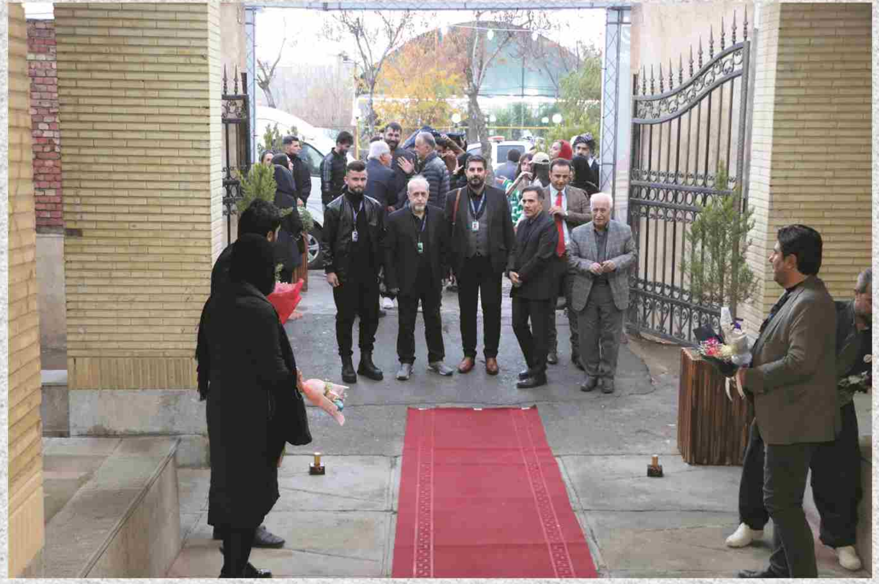

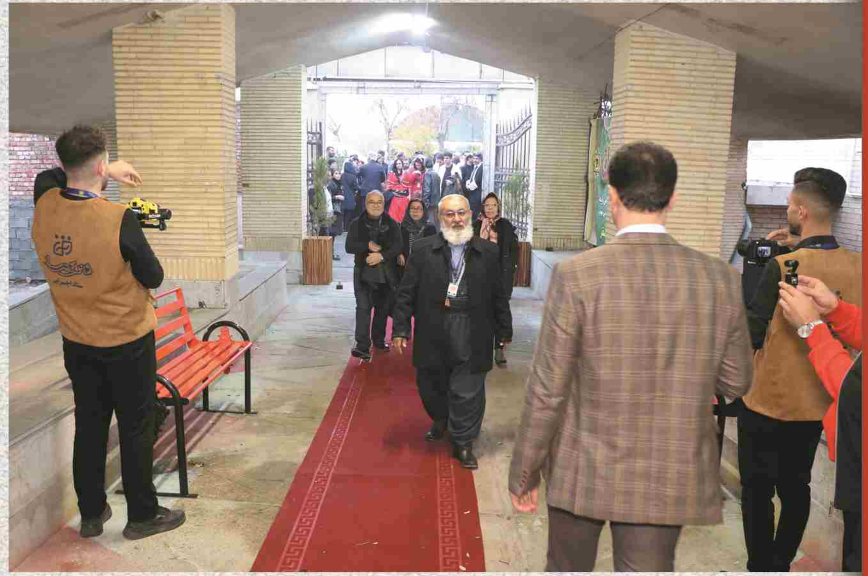

Taybetnamey Nozdehemin
Mehrecani Sanoy Kurdi Seggiz
5_9 Sermawez 2024

رەخنە

کامران غەفووری

رەخنە

شانۆی تۆ، تۆ کێیت ؟

دەرهێنەر: بەرهەم ئەحمەد

شانۆی تۆ، تۆ کێیت بە دەرهێنانی "بەرهەم ئەحمەد" و نووسینی "کەریم جسیر" لە ڕۆژی یەکەمی فێستیڤاڵ نەمایش کرا و باس لەو رەنجە ئەکات کە لە هەشتاکان بە سەر کورددا هاتووە. هەر بەم بۆنەوە ئەگەڕێینەوە بۆ ئەو باسە مێژووییەی نێوان کارەسات و رەنج و هونەر و ئەم پرسیارە ئەورووژێت کە ئەو شانۆیە یان بە گشتی هونەر چۆن لەگەڵ ئەم ڕەنجە ڕووبەڕوو ئەبێتەوە؟

پیرمو لیوی لە کتێبی "ئایا ئەو مرۆڤە؟" باس لە سێ دەستە و تاقم لە جووەکان ئەکات کە لە ئۆردووگاکان نازی بە زۆر کاریان ئەکرد و بەردەوام ئازار ئەدران.

تاقمی یەکەم و دەستەی یەکەم ئەو جووانە بوون وا دەستیان بە دەمیان ئەگەیشت لە شوێنێکەوە شتێکیان بۆ خۆیان جۆر ئەکرد و بە هەندێک گرتنی پەیوەندی ئەو رەنج و ژانەیان لە خۆیان بڕێک دوور ئەکردەوە واتا کەمتر ئازار ئەدران.

تاقم و دەستەی دووهەم هەمان چینی ناڤینی جووەکان بوون ئەمان بە هەر شێوازێک هەوڵیان ئەدا پەیوەندی بگرن و خۆیان و بنەماڵەکەیان کەمتر ئازار بدرێن، بەڵام تاقمی سێهەم نە پارەیان بوو بیساون بە دەم نازییەکان و نە جۆرە ئیمکانێک کە لەو رەنجە بەردەوامە دەرباز بن، ئەو ئەم تاقمە بە "مۆزلێمان" ناو لێ ئەبات. واتە وشەکە لە چەشنی رکووع کردنی مۆسڵمانەوە ئەگرێت. ئەڵێت ئەمان ئەونەها ئازار دراون کە بەو شێوازە کووڕ بوونەتەوە. دوو تاقمەکەیتر ئەڵێن ئێمە هیچمان لە مۆزلێمان نائەزانی و هیچ کات نەمانبینین جگەلەوەی جار لەگەڵ جار کووڕ تر ئەبوونەوە واتا ئێمە هیچمان لە رەنج و ئێشی مۆزلێمان نازانین و هەر ئەو رەنجەی کە ئەرەستوو بە کاتاستڕۆف ناوی لێ ئەبات. ئێستا باس لەوەیە ئێمە لە نواندن و گێڕانەوەی ئەو رەنجە چەنێک سەرکەوتووین؟

دەرهێنەر: بەرهەم ئەحمەد

که وایه سەرەکیترین پرسیار ئەوەیە ئەم مۆزلێمانەی ئەم شانۆیە تا چ ئاستێک ئەتوانین ببینین و بیانناسین؟ ئێدوارد سەعید لە نەزەریە ئۆریانتالیسم باس لە چەمکێک ئەکات وەک ئەو شتەی سارتر پێی ئەڵێیت دۆزەخی ئەویتر واتا ئەو دونیایەی ڕۆژئاوا بۆ ڕۆژهەڵاتی خولقاندووە ئەو جیهانەیە وا ئەڵێت ئەبێت تێیدا بن نەک ئەو جیهانە وا خۆمان لە راستی تێیدا بووین، هەر بۆیە بانگەشە کردن بۆ خولقاندنی خۆمان لە جیهانی خۆمان بانگەشەیەکی پیرۆزە.

هێگێل ئەڵێیت: باسی ئاشنا تەنها بە هۆی ئاشنا بوونی ناسراوە و دیار نییە بۆمان کە واتە ئەو رەنج و کێشەیەی تاکی کورد ئەزموونی کردووە رەنگە بە هۆی ئەزموون کردنی تەنها بۆی ئاشنا نییە کە وایە هەموومان بە پێویستی ئەزانین دیسان و دیسان نواندنی ئەو رەنجە بەڵام بە شێوازێکی نوێ و شانۆیی.

لەم شانۆیە ئەرکی سەرەکی زانیاریدان بە بینەر لە ڕێگەی گێڕانەوە بوو نەک نواندن کە واتە پێش هەموو شتێک ئەبێت زیاتر لە سەر گێڕانەوە بدوێین تا نواندن.

لەم جۆرە شانۆگەلە کە برێشت بە واتا ئاڵمانییەکەی بە وێرفرێم دانگسفێخت (Verfremdungseffekt) ناوی لێ ئەبات، مەودا سازی و نامۆ کردن رۆڵێکی هەرە گرینگی هەیە واتا چەشنە مەوداسازییەک وا درووست ئەبێت لە زۆر شوێن پێت ئەڵێت تۆی بینەر راستە کارەسات ئەبینیت بەڵام هاوکات لە زۆر شوێن ئەو مەودایەت بۆ درووست ئەکات کە بە دژی شانۆ ئەرەستوویەکەی پێش سەدەی20 کە ئەڵێت ئەمە چارەنووسی داسەپاوی قارەمانە و تۆی بینەریش لەگەڵی هاوبەشیت. لەکۆتایی شانۆی تۆ، تۆ کێیت؟ کاتێک داوای خۆڵەکان لە بینەر ئەکات ئەم مەودایە بە درووستی و بە جوانی لەم شانۆیە جێکەوتووە و درووست بووە بەڵام هەر لە دژی ئەمە بۆ نموونە کاتێک برێشت لە شانۆنامەی دلاوەر و مناڵەکانی وەک مانیفێستی چەشنی شانۆی خۆی، دایکە ئەڵێت من خۆشم لە شەڕ دێت و شەڕ هەر زۆر باشە لە دوایی هۆکاری زۆر ناهێنێتەوە بۆ ئەم وتە وەک ئەکت ئەبینین شەڕی پێخۆشە بۆیە ئەتوانیت بە ئیشی نەوت فرۆشتنی پەرە بدات کە وایە سوودی هەیە بۆی بەڵام لەم شانۆیە کاتێک کابرای پەنجە قرتاو دێت و هەر کات کەسێک ئەبات بۆ ئێعدام کەسایەتی ئەڵێت من خۆشم لەوە دێت و لە درێژە هۆکاری بۆ دێنێتەوە تەنانەت لە زۆر شوێن ئەو گێڕانەوەیە ئەونەها بە سەر باری دراماتیکی دیالۆگەکان زاڵە کە کاراکتێر بە جێگەی کایە کردنی هەستەکان، هەستەکە وەک پڵاتفۆڕمی چیرۆک ئەگێڕێتەوە کایەی ناکات و ئەمە وەک خەسارێک بۆ ئەم کارە دێتە ئەژمار کە واتە بە جێگەی نواندن ئیمە زۆرتر ئەبیستین تا ببینین.

ژرار ژێنێت یەکێک لەو گێڕانەوەناسانەیە کە بۆ کات زۆر بایەخ دادەنێت و لە پەیوەندی نێوان کات و ڕووداو باس لە چوار جۆری ئەکات.

کامران غەفووری

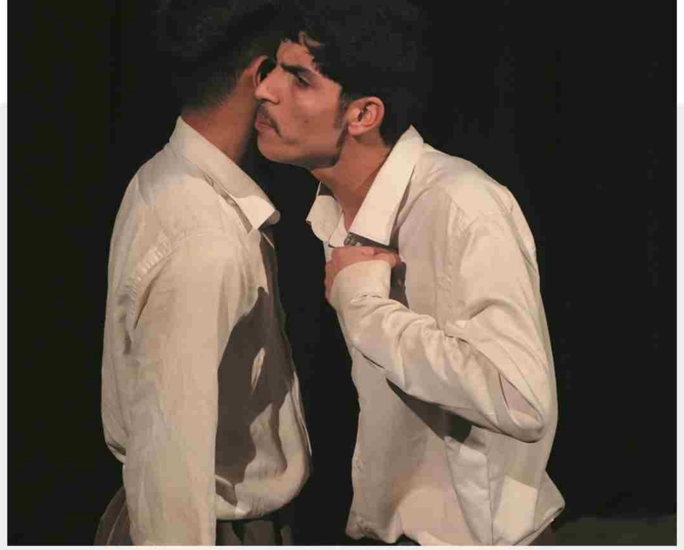

ڕووداوێک وا یەکجار ڕووی داوە و یەکجار ئەگێڕدرێتەوە
ڕووداوێک وا یەکجار ڕووی داوە و nجار ئەگێڕدرێتەوە
ڕووداوێک وا n جار ڕووی داوە و n جار ئەگێڕدرێتەوە
ڕووداوێک وا n جار ڕووی داوە و یەکجار ئەگێڕدرێتەوە

لێرە دوو جۆری دوایین ئەو باسەیە کە لەم شانۆیەدا زۆر باسی لەسەرە و کارەساتێک بە سەر n کەس ڕووی داوە و n جار گێڕانەوەی هەیە بەڵام لە یەک ساتەوەخت کە واتە دەرهێنەر ئەبێت بۆ ئەو ساتەوەختە هەستیارە پلانێکی تایبەتی ببێت. بەڵام ڕێک لەو کاتە لەگەڵ "ژانۆسی" ترین چەشنی ئەم شانۆیە ڕووبەڕوو ئەبین کاتێک دایک ناناسێت بە هۆی ئەو هەمووە ئازارەی، لە هەمان کات گاڵتە بە یەک ئەکەن کاتێک بڕیاڕ وایە لەگەڵ تراژیک ترین دۆخی شانۆکەڕووبەڕوو بین بە گاڵتەجار وڵامی یەک ئەدەنەوە. ئەمە ڕێک هەمان ڕواڵەتە ژانۆسییەیە وا کاتێک "تەیموور" یەکێک لەو مۆزلێمانە زیندووەکانی کورد، لە کارەساتی ئەنفال بۆمان ئەگێڕێتەوە هەندێک شوێن لە کارەساتەکەمان بە پێکەنین بۆ ئەگێڕێتەوە.

ڕەخنە

مۆختار کەریمی

پـــــەڕگاڵ

دەرهێنەر: مۆحەمەد مووسا ئۆغڵوو

شانۆی پەرگاڵ کارێکی تایبەت لە شاری ئەستەمبۆڵە و بە شێوازی مۆنۆلۆگ باسی دۆخی مەترسیداری شاری کوردنشینی حەسکیف دەکات لە باکووری کوردستان، کە مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ 12 هەزار ساڵ پێش و بە شاری ئەشکەوتە درووستکراوەکانی مرۆڤ ناسراوە و خاوەنی 300 ئاسەواری دیرۆکی و مێژوویی و 200 ئەشکەوتی کەونارایە کە هێشتا مرۆڤ لە ناویاندا دەژین. دەوڵەتی تورکییە بە درووست کردنی ئاوبەندی ئیلیسۆ، دەیەوێت ئەم شارە مێژوویی و دیرۆکییە و هەمو ئاسەوار و ئەشکەوتەکانیشی بخاتە بن ئاو و لە ناویان بەرێت. دەوڵەتی تۆرکییە دانیشتووانی شارەکەی بە زۆرەملێ بۆ شوێنێکی دیکە ناردووە و لە داهاتوودا بە پڕئاوبوونی ئەم ئاوبەندە، شاری حەسکیف و مێژووی 12 هەزار ساڵەی شارستانییەتی کوردی و میرنشینەکانی ئەو شارە بۆ هەمیشە لە ژێر ئاودا نوقم دەبێت. خەڵکی شار دوایی راگواستنیان بۆ شوێنی دیکە، مردووەکانیشیان لە گۆڕستانی شار دەرهاورد و لەگەڵ خۆیان بردوویانن.

شانۆکە بە دیمەنێک لە گۆڕستانەوە دەست پێدەکات و مردوویەک لە ژێر خوڵەوە دەست دەردەهێنێت و دێتە دەرەوە و لەگەڵ سەما و مووسیقادا دەکەوێتەگەڕان و وتە. بەسەرهاتی حەسکیف، لە زاری مردوویەکی ناو گۆڕستانەکەوە باس دەکرێت، کە بە جەستەیەکی خوێناویی و خۆڵاوییەوە لە ژێر خۆڵی گۆڕستانەوە سەردەردەهێنێت و دەکەوێتە سەمای مەرگ و چامە خوێندن و هۆرە و بالۆرە کردن و ناڕەزایەتی دەربڕین. مردووە خوێناوییەکە بۆ هاتنی لۆدێر و ماشینەکانی ئاوبەنددرووست کردن، شین دەگێڕێت و دەگریەت و بە داهێزراوییەوە هاوار دەکات: ئەز حەسکیفم... ئەز حەسکیفم...

مردووەکە باسی کۆمەڵ کوژی و شەڕ و خوێن و هاتنی وێرانکاری دەکات، کە لەسەر دەستی دەوڵەتی تورکییە خەریکە روو دەدات و ئەمیشی هاوردووەتە هاوار و گریان. ئەم بابەتە ئاماژە بە وتەکەی مەحموود بوزئەرسەلان رۆژنامەوانی کورد دەکات کە لە ئەلمانیتۆردا نووسیویەتی: زیندووەکان حەسکیفیان بەجێ هێشت و ئێستە نۆبەی مردووەکانە. وەک بڵێی بە نوێنەرایەتی لە مردووەکانی گۆڕستانی شار سەریهێناوەتە دەرەوە و هاوار دەکات و ناڕەزایەتی دەردەبڕێت.

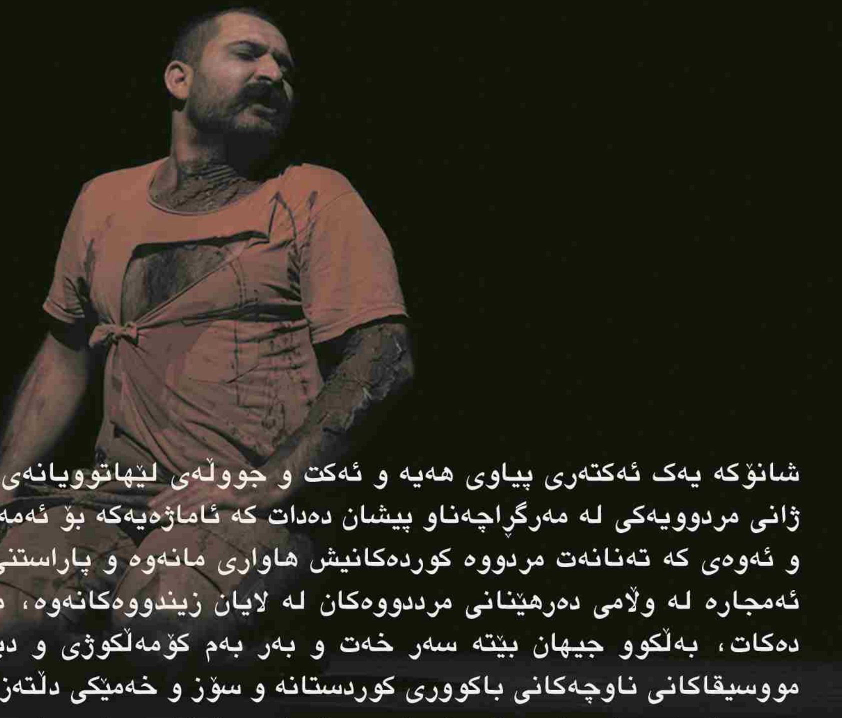

شانۆکە یەک ئەکتەری پیاوی هەیە و ئەکت و جووڵەی لێهاتوویانەی ئەکتەر بە باشی مەرگ و خوێن و دەرد و ژانی مردوویەکی لە مەرگڕاچەناو پیشان دەدات کە ئاماژەیەکە بۆ ئەمەگناسی کوردان بۆ مێژوو و دیرۆکی خۆیان و ئەوەی کە تەنانەت مردووە کوردەکانیش هاواری مانەوە و پاراستنی مێژوو و ئاسەوارەکانیان دەکەن، ئەڵێی ئەمجارە لە وڵامی دەرهێنانی مرددووەکان لە لایان زیندووەکانەوە، مردوویەک راچەناوە و هاوار بۆ حەسکیف دەکات، بەڵکوو جیهان بێتە سەر خەت و بەر بەم کۆمەڵکوژی و دیرۆککوژییە بگرێت. مۆسیقای شانۆکە لە مووسیقاکانی ناوچەکانی باکووری کوردستانە و سۆز و خەمێکی دڵتەزێن دەرژێنێتە نێو شانۆکە و لەگەڵ سەمای مردووەکەدا دەبنە چامەیەکی خەماوی و تەماوی. ئەکتەر دوایی ماویەک دێتە ناو جەماوەر و گەڕانی مردووەکە بەناو هۆڵەکەدا سەر و چاوەکانی بینەرەکان دەسوورێنێت و یارمەتی زیاتری ئاوێتە بوونی سەرنجی بینەر لە ناو چیرۆک و خەمی مردووەکە دەدات و ئەڵێ دەیەوێت جەماوەریش بکات بە هاوڕێی خۆی و هاوتای خۆی. هونەر بە گشتی و شانۆ بە تایبەتی، کاریان گەیاندنی هزر و فکرێکە و ئەم مەبەستە بە ئاوێتەیەک لە مووسیقا و هەست و چیرۆک و ئەکتەوە مسۆگەر دەبێت. ئەم شانۆیە بە هەڵبژاردنی گۆشەنیگایەکی نوێ بۆ ئەم بابەتە، توانی لە مێهرەجانێکی نێونەتەوەیی، دەنگی خۆی بگەیەنەتە بەردەنگەکانی و بەرانبەر بەم دیرۆک-کۆژییە ناڕەزایەتی خۆی پیشان بدات.

رەخنە

شانۆی سڕینـــــەوە

دەرهێنەر: شەماڵ فەهمی

مەسعود رەحیمی

سەرەتا لە دەقی شانۆکەدا روانگەییکی نوێ لە خوێندنەوەی مەرگی داهێنەری رۆلان بارت بەدی دەکرێت کە هەندێ ئاسۆ و رەهەندی جیاوازی تێدایە. ئەگەر مەرگی نووسەر لەلای رۆلات بارت دەگەڕێتەوە بۆ بایەخی بەرهەم و بە دابڕاوی دەزانی لە کەسایەتی نووسەر بەڵام لەم دەقەدا ئەمە بەرهەمە کە لەگەڵ داهێنەر تووشی کێشە دێت و لەهەمبەر حوکم و ئەمری ئەودا یاخی دەبێت و بەرهەڵەستی دەبێتەوە. لێرەدا مەرگی نووسەر لەسەر دەستی بەرهەم دێتە ئاراوە و ئیرادەی کەسایەتی نێو بەرهەمەکە بەسەر ئیرادەی حوکمڕانی نووسەردا زاڵ دەبێت.

کەسایەتی فانتازییایی بەرهەم دەگۆردرێ بۆ بوونێکی زیندوو و خاون دەنگ کە چیدی نایهەوێ لە ژێر رکێفی نووسەردا بەسەر بەرێ.

دەرهێنەر شەماڵ فەهمی دیسان ئاسۆییکی فراوانتر لە دەق دەخاتە پێش چاوی بینەر و بە سانایی بەڵام بە روانینێکی قووڵ چوار ئەکتەر و چەند دەمامک بەشێوازی بەکار دێنی کە رەهەندی فاناتزیایی دیمەنەکان و ئەکسێسواری مەسرەح چیرۆکێکی بەربڵاوتر لە دەقەکە دەگێڕێتەوە.

ئەکتەرکان بەوپەڕی تواناوە ئامانجی دەق و دەرهێنەر دەپێکن و بە کرداری دراماتیک و گۆڕینی لەحن و بەرز و نزمی دەنگ و بیچم و جوولەی گونجاو خەیاڵی بینەر لەگەڵ خۆیان دەفڕێنن.

هەر لە دەسپێکی شانۆکەوە و لە یەکەم چرکەکاندا سالار ماهر بە وردی و کردارێکی شانوویی پوخت و بەئەزموون ئاڵۆزی و ناسەقامگیری مێشک و کەسایەتی و کاراکتێری نووسەر وەها دەنوێنێ کە وەک مۆگناتیسێکی بەهێز سەرنجی بینەر بۆ خۆی و شانۆکە رادەکێشی و تا کۆتایی لە سەر سێن رایدەگرێ.

سامان داروەند

شانۆی دەنگمان نابیستن

دەرهێنەر: عەلیڕەزا ئیسماعیلی

شانۆی «دەنگمان تابیستن»دەیهەوێت، تیشک بخاتە سەر تارماییەکانی شەڕ ئەم بەرهەمە چاودێری دەرئەنجامەکانی شەڕ دەکات بۆ کەسانێک کە زۆرجار هیچ ڕۆڵێکیان لە ڕوودانی شەڕ دا نییە، ژن و منداڵ و پیاوی مەدەنین و بە جۆرێک بێ دەرەتانن.

کارەکە بە گشتی ئاماژە ئەکات بە شەڕ و لێکەوتەکانی شەر، بەڵام لەم ڕووەوە دیدێکی مێژوویی نییە.

ڕاستییەکە ئەوەیە کە شەڕ لە هەر مێژوویەکدا و لە هەر جوگرافیایەکدا، ئەو ڕەشایی و کاولکاری و توندوتیژییەی کە دروست دەکات، ژیانی مرۆڤیش بە هەمان شێوە لەناو دەبات.

لەم ڕوانگەیەوە شانۆگەری و نمایشی «عەلیرەزا ئیسماعیلی» بە کارێکی کۆنکرێتی دەزانم. چونکە هەرکات لە هەر شوێنێکی جیهان شاهیدی شەڕێک بین، لە عەینی حاڵ دا هەمان کارەساتەکان بەسەر مرۆڤیشدا دێت و خودی ئەمەش بووەتە ئازارێکی باوی مرۆڤ.

ژن و شەڕ،

ژن و دەسەڵاتی سیاسی،

کاریگەری، بوونی پیاو لە پاڵ ژن

و لە کۆتاییدا ژن و جەستەی دەبنە بناغەی ناوەرۆکی شانۆی "دەنگمان نابیستن".

ئەم بابەتە کە ئەو کەسانەی لە ژیاندا نەماون ڕۆڵی زیندوو دەگێڕن، خۆی کاریگەرییەکی سۆزداری باشی لەسەر بینەر هەیە.

ژیان لە کوێیە؟

وکێ لە ڕاستیدا دەژی؟

یەکێکە لە تەوەرە باشەکانی شانۆکە؛

بۆچی شەڕ لە ژیانی مرۆڤدا بوونی هەیە؟

بۆچی دەبێت ئەو کەسانەی کە شەڕیان نەویستووە تەحەممولی بکەن و تاوانەکانی بدەن؟

ئەم پرسیارانە کاریگەری سۆزداری شانۆی "دەنگمان نابیستن"ە کە کاریگەریان لەسەر بینەر هەیە.

هەروەها دەقی نمایشەکە لەسەر بنەمای گێڕانەوەی پارچەپارچە یان گێڕانەوەی لاوەکی نارێک دامەزراوە کە دەتوانرێت لەسەر بنەمای گێڕانەوەی «پۆستمۆدێرن» هەڵسەنگێندرێت.

ئەو گێڕانەوەیانەی کە لەسەر بنەمای پەیوەندیی هۆکار و کاریگەری کلاسیک و هێڵیی نین، بەڵکو لەسەر بنەمای ڕووداوە ناپەیوەندیدارەکان، بەڵام بەردەوامەکانی ناو نمایشەکەن؛ وە لەبەر ئەوەی ڕووداوەکان ڕێسای لۆژیکی و کۆنەپەرستانە نین، ناتوانرێت چاوەڕوان بکرێت کە هەمان فۆرمی هێڵی کلاسیکی لە فۆرمی جێبەجێکردندا پیشان بدەن، بەڵکو بە پێچەوانەوە، لەسەر بنەمای فۆرمێکی بەڕواڵەت پارچەپارچە و لە یەکتر جیا کراوە، دێنە سەر شانۆ، بەجۆرێک کە نمایشی "دەنگمان نابیستن" لەم ڕوانگەیەوە «جوانی ناسی فۆرم» بەستراوەتەوە بە «جوانی ناسی گێڕانەوە».

یارییەکانی ناو نمایشەکە تا ڕادەیەک وزەبەخشن بەبێ ئەوەی بگۆڕدرێن بۆ یاری زیادەڕەوی، بەڵام نە پاراستنی ریتمی نمایشەکە و خاو بوونی لە رادە بەدەری ریتمی نمایشەکە لە ڕوانگەی نواندنەوە تا کۆتایی ئەتوانیرێت لە خاڵە لاوازەکانی ئەم بەرهەمە بێت.

یارییەکان تێکەڵەیەکن لە یاری «فانتازیا» و یاری «ئیپیکی»، کە لە ئەنجامدا جۆرێک لە ئەدای «ئیرۆنی» لێدەکەوێتەوە.«هەرچەند لە زۆر شوێن شپرزی و وێڵ بوونیان بە تەواوی پێوە دیارە»

کێشەی نمایشەکە ئەو وردبینیانەیە کە بۆی کراوە و کاریگەری لەسەر بەشێک لە دەق و بەشێک لە نمایشەکە و تەنانەت لێکەوتەکانی نمایشەکەش هەبووە و بە جۆرێک زیانی پێگەیاندووە.

ئەم بەرهەمە، بە شێوەیەکی «مۆدێرن» و «ئیمپێرسیۆنیستی»، هەوڵ ئەدات بە شێوەیەکی وەسفی ڕووداوەکان بگێرێتەوە و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش لە کەشێکی زەینی، ژن و پیاوانی پەیوەندیدار بە دۆخەکەوە، باسی ئەو نامانە دەکەن کە هەیانە و نووسراون، یان سەرقاڵی نووسینیانن و ئەم واگۆییەش، ئەو گێڕانەوە لاوەکییانەن کە بە شێوەیەکی بەرفراوان پرسی دەستدرێژیکردنە سەر ژنان و پێشێلکردنی تایبەتمەندی دەستدرێژکاران دەوروژێنن.

ئەمە دەتوانرێت دیسانەوە ئێمە بەرێت بەرەو پرسەکانی «زوڵم و زاڵم و مەزڵووم»، «جورم و جەنایەت و بێتاوانی» و.....

ئەفسانەی ئەسپە ئازادەکان

دەرهێنەر: مائێدە دارلەکی

عەزیز نێعمەتی

بەشی یەکەم دەقی شانۆ

شانۆ لە دو ڕەهەندەوە دەڕوانێتە کێشەی مرۆڤەکان. وەکو هابز مرۆڤەکان بە سەر دو بەشەوە دابەش دەکا ، لەو شانۆیەیشدا مرۆڤەکان دو لایەنن.

1– مرۆڤ وەکو هەبوونێکی سروشتی

2– مرۆڤ وەکو هەبوونێکی دەستکرد/مەسنوعی

ئەو بەشەی یەکەمی مرۆڤ(مرۆڤی سروشتی) دەتوانێ لە بەشی دوهەمەکەی شتێکی دەستکرد ساز بکا بۆ وەدیهێنانی هەر چەشنە داواکاری و ئاواتە بەجێ یان بێجێیە سیاسیەکانی خۆی.

لە شانۆی "ئەسپە ئازادەکان" دا ، ناوەندی باسەکە ئەوەیە کە مرۆڤە سیاسیە دەسهەڵاتخوازەکان، قەت کوتایی بە ویست و ئاواتەکانیان نایێنن. حەتا ئەو ڕادەیە کە ئامادەن لە بەشی دوهەمی خۆیان ئامرازێک سازکەن بۆ وەدی هێنانی ئەو پەڕی داخوازەکانیان و بۆ ئەو کارەش ئامادەن پەنا بۆ هەر چەشنە جینایەت و کارەساتێکی وەک هێرشکردن، داگیرکردن و کۆمەڵکوژی بەرن. شانۆ خۆی دەقی چیرۆکێکە کە بە ڕواڵەت کردەوەی مرۆڤە دەستکردەکان(لە شانۆ دا سەربازەکان) لە جوغرافیایێکی تایبەتی وەکو بەشێک لە کوردستان (ئەنفال، کیمیا باران، کۆمەڵکوژی گەڵی زیلان یان دێرسیم) دەگێڕێتـــەوە، بەڵام دە عەینی حالدا گێرانەوەی هەموو چەشنـــێ داگیرکەری و کۆمەلکوژی لە هەر بەشێکی جیهانە.

واتە شانۆ خۆی بە گشتی دەکرێ وەک وێچوانێکی/جاکستاپوزیشێنێکی هەنەری بێ کە دەبێتە ئاوێنـــەیـــەک کە ئەو هەموو کارەساتانە دەنوێنـــێ کە مرۆڤی سیاسی دەستهەڵاتدار بە سەر خەلکی بێدەستهەڵات دا دەسپێنێ.

لەو گێڕانەویـــە دا، شانـــــۆ تۆشی زمانێکـــــــی ئالۆز و پێچاوەیە دەبـــێ کە پڕە لە لە نیشانە ناسی و خوێنەر و بینەر مجبور دەبێ بە ڕێگای سیمیولۆژیەوە بچێتە ناخی شانۆیەکە.

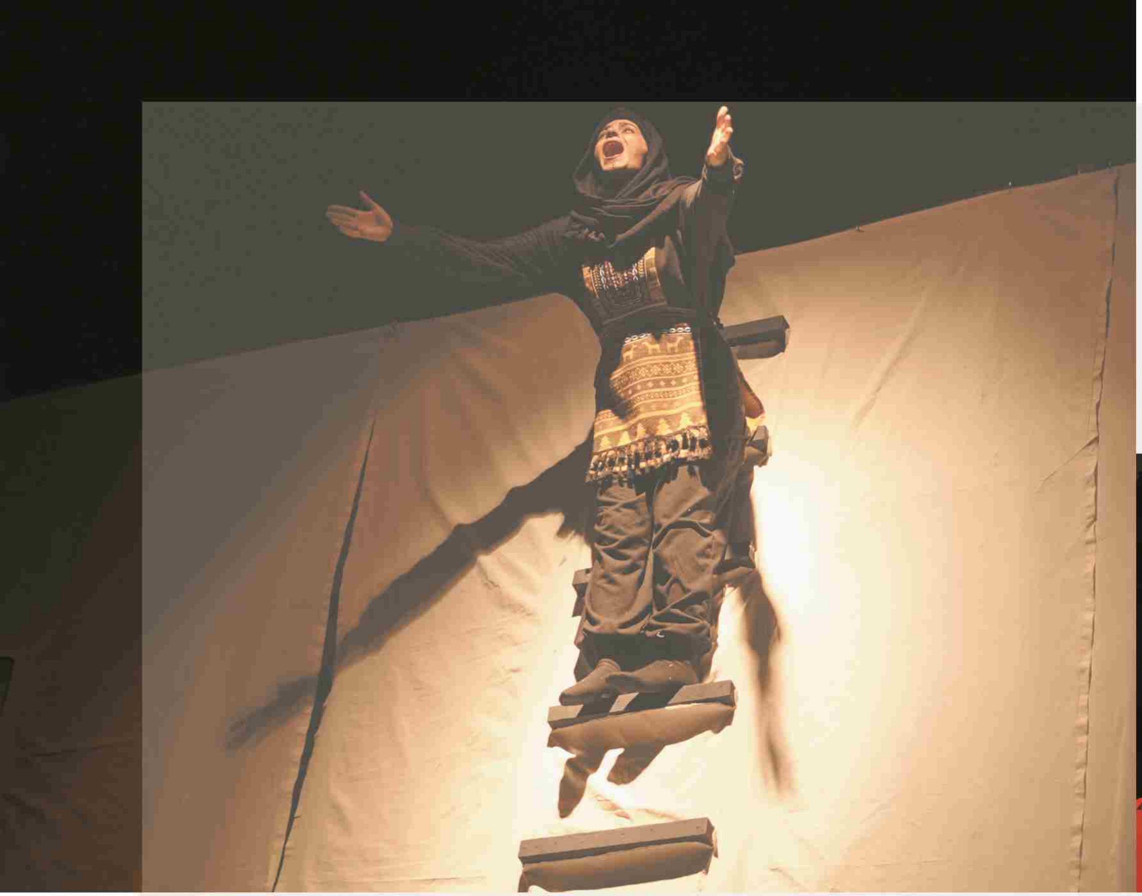

2– لێرە بە پێویستی دەزانم تەنیا بۆ ڕۆنکردنەوەی تێما گرینگەکانی شانۆ بە خێرایی باسی هندێک لەم نیشانانە بکەم.

1) تەکنیکە سەردەستەکەی گێڕانەوەی شانۆی "ئەسپە ئازادەکان" ، فلاش بەگە، واتە ئەو کەسانەی کە ئەرکی ڕاوی دەگێرن زۆربەیان مردوون و تەنیا وەکو شتێکی ئەفسووناوی لە شانۆ دا زیندوون ، لێرە تەکنیکی وانوێراوەی مردووەکان زیندون پێویستێکی هونەریە بۆ ئەوی کە مێژووی کارەساتەکان یان کارەستە مێژووییەکان ،لە زار ئەو کەسانە بگڕدرێنەو کە خۆیان قوربانی کارەسات بوون. ئەو تەکنیکە ڕاستەوڕاست بە بینەر و خوێنەر دەسەلمێنی کە ڕووداوەکان واقعین.

2) دایک کەسیەتی سەرەکی شانۆ یەکەم لرسیار کە لە ڕۆلە کچەکەی خۆی دەپرسێ ئەوەیە:

" من ئەو کارەساتە ئەوەندە دەگێرمەوە، بۆ ئەوەی خەلک لە دواڕۆژدا ترسی گێڕانەویان نەبێ.

لەو تکنیکە دا گێڕانەوە دەبێتە هۆی مان و بەرخودان.دەبێتە ڕەسم و عادەتێک کە ترسی بەرخودان دەشکێنی، واتە عادەت سازیەکی هونەری داز دەبێ، کە یەکێک لە تکنیکە هونەریەکانی ئەدەبیە، لە چەمکەکانی ئەدەبیدا ئەو تەکنیکە وەک وەک عادی سازی/habitualization بە ناو کراوە.

رەخنە

ئەفسانەی ئەسپە ئازادەکان

دەرهێنەر: مائێدە دارلەکی

عەزیز نێعمەتی

3) دایک خۆی کە لە شانۆ دا ئاوسە و لە لایان ئینسانە دەستکردەکان /سەربازەکان زگی هەدەدرە و منالەکەی لە پاش ئەو زیندوو دەمێنە، خۆی نیشانەیەکە بۆ ئەوەی کە دایک سەرچاوەی زان ، ژیان و ئازادیە. بۆیە لێرە دیسان تەکنیکی وێچواندن چا دەبە، دایک ئەوڕۆی کورد ئەلێی ئاناهیتایە یان مەریەمی موقەدەسە کە ڕۆلەکەی وەک میترا یان مەسیح ئرکی رزگار کردنی خەلکی لە ئەستوویە، بەلام لەو شانۆیە دا بە پێچوانە پێهاتە شێکێنی دەکرێ و ڕۆلە ئەو دایکە نە تەنیا کوڕ نێ بەلکو کچکە کە دوای پەروەردە بوون لە کانگای ئەسپە ئازادەکان دەگەریتەوە ولاتی خۆی بۆ رزگارکردنی خەلک و ولات.

3) دایک لە گۆت و بێژێک دا لە دەستپێکی شانۆ دا باوک بە کچەکەی دەناسێنێ، دەلێ:
"ئەرێ زەوی باوکت هەر ماوە؟ ئاخر باوکت بە زەویوە گێرێدرا بوو، ئەو پیوێکی بە شەرەف، خۆبەخش ، فیداکار و عاشققی ژیان و نەجیب بوو."
باوک لە جوغرافیای کوردیدا ئەواله پێناسە دەکرێ و لە بەر ئەو تابەمتمەندیانە ناتوانێ خۆفرۆش بێ
4) دواتر بە بێ برانوە سەربازەکان /هەمان ئینسانە دەستکردەکان وەقسە دێن ، لە ڕوانگەی ئەوانەوە نجابەت و شەرافەت شرۆڤەیەکی جیاوازی هەیە، ئینسانەکان لە لای ئەوانەوە مردوون، شەرافەت و نجابەت لە لای ئەوان تەنیا پاراستنی بەرژەوەندی تاکەکەسی ئەربابانی ئەوانە. لە ڕوانگەی ئەوانەوە جوغرافیای بوون تەنیا جێگەی مردنی ئینسانە بێ دەستهەلاتەکانە، لێرە قسەی نیچە وەبیری خوێنەر یان بینەر دێتەوە کە ئینسانی بێ دەسهەلات شایانی مردنە، جگە لەوە ئەلێرەدا باسێکی نوێ دێتە گۆڕێ،
باسی بۆچۆنیمۆدێرنیتە و جیهانی بوون لە گۆشە نیگای فەلسەفەی فوکووە، فۆکو دەلێ :
"مرۆڤ داهێنانێکی نوێە کە کە بەر بە نابوودیوە دەڕوا"
وتەیەکی سەیر و سەمەریە، مەبەستی فوکو دەبێ لەو قسەیە چ بێ. وادیارە فوکو بەو قسەیەی قەلبی مۆدێرنیتە دەکاتە ئامانج.
ئەو مەبەستی ئەویە کە یەک لە شوناسەکانی مۆدێرنیتە ئەوەیە کە ئینسان سوژە یە و تەواوی شتەکانیتر وەکو بوون، سروشت و مرڤە بێ دەسهەلاتدارەکانیش تاوانباران و دەبێ ببنە قوربانی بەرژەوەندی دەسهەلاتدارنی مۆدێرن. ئاشکەرایە مۆدێرنیتە بۆ هێندێک لە ولاتان جیهان جگە لە وێرانی و بەدبەختی و کۆمەلکوژی دەستکەوتێکی نەبووە.

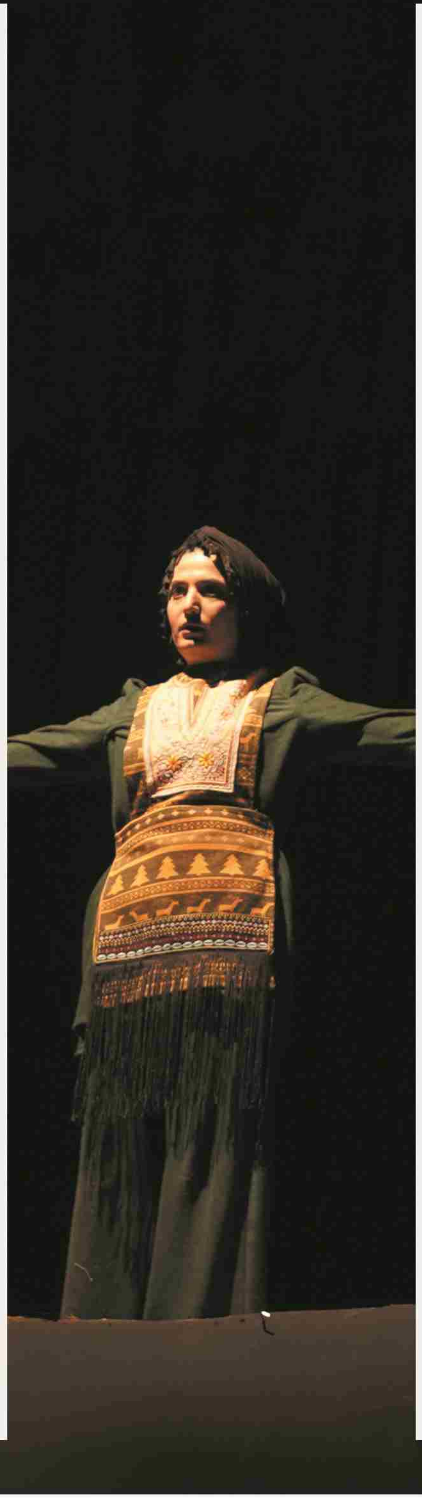

4) بەشی دوهەم
تەکنیکە شانۆییەکان
ئەگەر بێت و ئەرکی دەرهێنەر تەنیا لە چوارچێوەی میزانسێنەکان دا بنرخێنین، و میزانسێنەکانیش لە جم و جۆلی ئەکتەرەکان لە سەر سەحنە گرێبدەین، دەتونین بلێین کە شانۆی "ئەسپە ئازادەکان" لە بواری دەرهێنەری و ڕێنمونی کردنی ئەکتەرەکان زۆر بە جوانی ئەرکی خۆی بە جێ هێناوە کە ئەوش دیاری دەکا هەم دەرهێنەر و هەم شانۆگەرەکان بە درستی خالە دیارەکان و خال
لە شاردراوەکانی دەقیان دۆزیتەوە.
ئەکتەرەکان لە سەر سەحنە ئازادند چۆن بجۆلێنەوە، هەر ئەو خالە نیشان دەدا کە دەرهێنەر لە سەر سەحنە بە شێوازێکی دێنوکراتیک عەمەل دەکا، ئەو شێوازە لە زۆربەی گێرانەوە و کردەوەی ئەکتەرەکان لە شانۆ دا دیاردەیەکی نوێیە. گێرانەوەی داستان لە جم و جۆلی ئەکتەرەکان لە سەر سەحنە بە جوانی وەدی دەکرێ.
سەحنە بە شێوازێکی سابیت بە سەر سێ بەش دا دابەش دەکرێ :
بەشی بنەوی شانۆ
بەشی پشتی شانۆ
و بەشی بانی شانۆ
هەر ئەم دابەشکردنە ڕێگا دەدا بە دەرهێنەر کە وەزعییەتی فیزیکی و ڕەوانی کاراکتەرەکان بە جوانی لە سەر سەحنە بنوێنێ، تا کو هەم وەزن و هەم ریتمی کارەکە بەدەست بێنێ و هەم گێرانەوێیکی دورست لە ڕوداوەکان بدە بە بینەران. نواندن و تەراحی سەحنە ، کارێکی پر لە واتە و کارتێکەر ە، و بەشێکی زۆری جوانیناسی شانۆیەکەی ڕادەگەینێ، پنجەرەکان کە جار دەرگای دیالۆگن و جار دەرگای زەوی گەنمی هێز و گەشەکردن و جار دەرگای شیکایەت و سوکالا و جاریش دەرگای هیوای ڕووە ئایەندە ، و جاریش ئاوێنەی کۆمەلکوژی و جاریش نیمادی مالێکی هێمن و هێور، هرکامیان دەکرێ نیمادی بەشێک لە ئاوات و هیواداری و گێرانەوەی مێژوویەک بن کە پڕە لە ترس و خۆف و گۆمان. نۆر بە جوانی و بە دورستی لە سەر سەحنە وەکو پێویست دێتە سەما و هەول دەدا روحی بینەر بباتەوە نێو ڕووداوەکان. ڕەنگەکان بە گوووڕەی توانایی خۆیان دەتوانن ئامرازی ڕاگوێستنەوەی تێمایەکان بن. لیباسەکان بە ڕاستی نیشاندەری ناسنامەی جوغرافیای ڕووداوەکانن و خۆیان دەبنە نیشانەیەک بۆ ئەوەی کە بینەر بزانێ شوێنی ڕووداوەکان کوێیە.
و لە کوتایی دا دەبێ لەبیرمان نەچێ کە مۆسیقا هاوڕێ دەگەل وەرگێڕانە کوردیەکە دەقی شانۆ واتە و چێژێکی تایبەتیان داوە بە شانۆ، بە ڕاستی لە وەرگێڕان بینەر هەست بە وە ناکە کە دەقە سەرەکییەکە بە فارسی نۆسرابێ. زۆر شتی کە ڕەنگە بینەر یان خوێنەر بباتەوە سەردەم و شوئنی ڕووداوەکان لە لەحنی وەرگێڕانە کوردیەکەی شانۆ دا وەدی دەکرێ.

ڕەخنە

دوایین خۆزگە یا پەیکی ئاخری هاڕۆڵت پینتێر

جاوید رۆح فەدا

دەرهێنەر: حەسەن تەرەقی

شوێنێکی تەنگ کە وتوویژێکی نادیار نیشان دەدا!
باریکاییەکی رەش کە تەنگ بوونی شوێنەکە دڵ تۆقێنە!
بازپۆرسێکی سادیسمی و مازۆخیسم وێرانگەر نیشان دەدرێت!

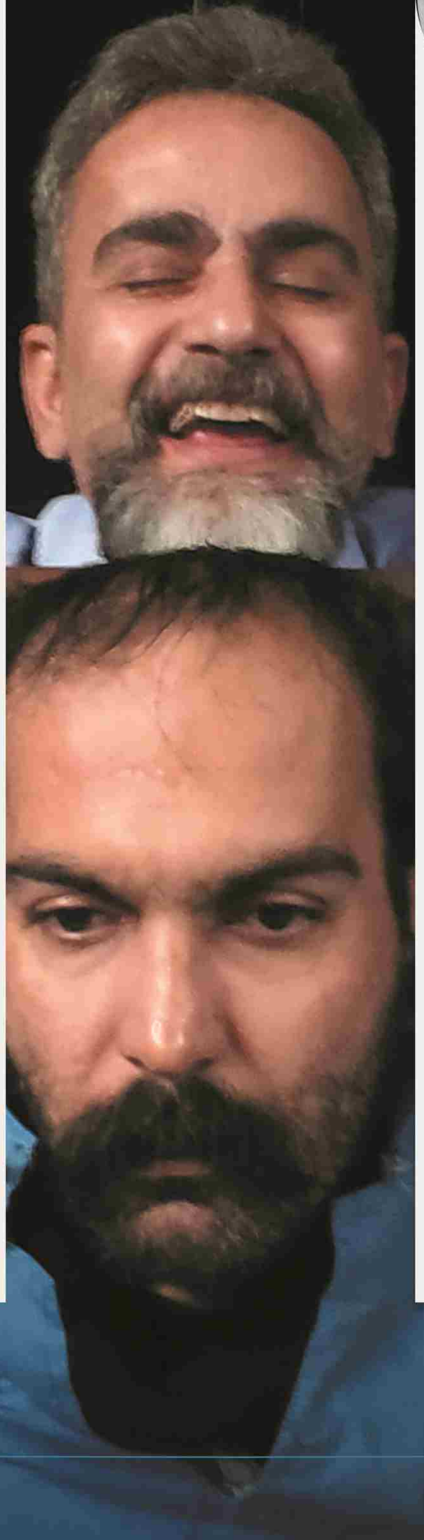

پینتێر یەکێک لە بنەماکانی نووسینی لە سەر زمان دەڕوات، بە پێچەوانەی زۆر کەس لە زمانێکی ئاسایی و سانا کەڵک وەردەگرێت. ئەم دەقەی پینتێر سیاسییە کە زیاتر باس لە ئەشکەنجە و نابەرابەری لە دونیا دەکات.کاتێک کە باس لە پێ-شێل -کردنی مرۆڤایەتی دێتە پێشەوە، پینتێر نەقشی نیکۆلاس، نیشانەیەک بۆ حکوومەتێکی دیکتاتۆری دادەنێت.نیکۆلاس جۆرێک کایەیەکی رەوانی ڕێ دەخات کە بە جێی ئەشکەنجە کردنی جەستە، بە رۆح و رەوانی پیاو دەچێتە خوارەوە و رێک لەو کاتەیدا کە دیالۆگ دەڵێت: وتوویژی خاسمان کرد لە گەڵ ژنەکەتدا،ئەڵبەت حاڵی خاس نەبوو، ژنەکان مانگی جارێک وایان لێدێت. رووخاندنی پیاو لەو کاتەدا روو دەدا، نیکۆلاس تا شوێنێک کە لە گەڵ منداڵەکەیش قسە دەکات سادیسم بوونی خۆی بە جوانی نیشان دەدا. هەروەها کە پینتێر لە دەقی شانۆکەدا باس لە دەستدرێژی جنسی دەکات، دەرهێنەر توانیویەتی لە بەشی سێهەمی کارەکە کە نیکۆلاس لە گەڵ ژنەکە قسە دەکات نیشانی بات، رێک لەو دیالۆگەی: کێ ها لەو بانەوە ها؟ ها؟ ها؟ ها؟ ژن..... پیاو.... پیاو....پیاو.... و تێک دەچێت.

لە بەشی ئاخری شانۆکە کاتێک کە نیکۆلاس لە سەر میزەکە دێتە خوارەوە ئەچێت و دەستی پیاو باز دەکات، هاوکات لە گەڵ رزگار کردنی، وەک قۆفڵێکی گەورە لە ژیانی پیاو بات رێک لەو کاتەی کە جلەکانی منداڵەکەی بۆ دەهێنێت. لە درامایەکی سیاسی ناتوانین حوکم بەین بەڵکوو تەنیا ئەو رووداوانە نیشان دەدرێت. ئەمە لە کاتێکدایە لە هەموو شوێنێکی دونیا ئەشکەنجە هەر بووە و هەر هەیە و هەر دەیشبێت. بێ عداڵەتییەک کە لە سەر دەقی شانۆکە هەیە، دەرهێنەر توانیویەتی ئەو پیسی و ناشرینییە بە بینەران نیشان بدات، لە دوایین خۆزگە ئەوەی کە دیمان لە بەین چوونی هەزاران بنەماڵەی ئاوا لە هەموو جێگەیەکی دونیادایە، کە بۆ زۆر کەس بایەخی نەبوو، بەڵام بۆ کەس و کارەکانیان لە بێدەنگیدا ماونەتەوە و لە ناو خۆیاندا خنکاون.

دادگەی شاە ماران

دەرهێنەر: هاعەبدۆلعەزیز

شکۆ عومەر کاکەرەش

وا نەتەوە دژەکەی کە لە لەوپەڕی فاشیەتدا سەدان ساڵە دەیسڕێتەوە، رابردوو بۆ خۆی دەبات ئەویش لەرێگەی دزینی ئەفسانەکانیەوە کە بونیادی نەتەوەیی تێدا دارێژراوەتەوە.
ئەم هەوڵەی دەرهێنەر لەو دیمەنەدا دەگاتە ترۆپک کاتێ کەسایەتی نوسەر لەسەر ستەیج دێتە خوارەوە لە بینەر نزیکتر بێتەوە تا لەپەنا گوێیدا پێی بڵی بەئاگاوەرەوە و فریای رابردووی خۆت بکەوە، کاتێکیش هیچ بەرپەرچێک لە بینەر نابینێت بەوپەڕی شکستەوە هۆڵی نمایشەکە بەجێدەهێڵێت و دەڕواتە دەرەوە.
لێرەشدا دەکرێ دیدێکی (سارتەر)یانە بە گوتار ببەخشین کە ئەو باوەڕی بە ئەدەب و هونەری پابەند هەیە کە پێویستە بەردەوام لە هەر قۆناغێکدا بێت رۆڵی کاریگەری کۆمەڵایەتی و سیاسیی خۆی بگێڕێت، بەوەی کە دەبێت ببێتە ئامرازێک بۆ گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی و سیاسی لەو واقیعەی کە تێیدایە، هەروەک خودی خۆشی ئەو بۆچوونەی کرد بە بنەما بۆ کارکردن کاتێ دەبین ئەدەبەکەی خستە خزمەت جەختکردنەوە لەسەر چەمکەکانی ئازادی و دادپەروەری و سەربەخۆیی و لێپرسراویەتی تاکەوە.
ئەگەرچی رەنگە ئەو دیمەنەی کە باسمان کرد بونیادی هونەری و تەکنیکی نواندنی هێندە باڵا نەبێت و زیاتر پشتی بە تەکنیکی سادەگۆیی و راستەوخۆیی بەستبێت، بەڵام دواجار بە تەواوی لە خزمەتی گوتاری نمایشدا بوو و بووە زەنگێک بۆ بینەر– کۆمەڵگا.
بۆیە بۆ خوێندنەوەی ئەم هەوڵەی دەرهێنەر دەتوانین چەمکی (مەبەستداری)ی فەیلەسوفی ئەڵمانی (ئیدمۆند هۆسرڵ) بەکاربهێنین کە یەکێکە لە چەمکە بنەڕەتییەکانی ئایدیا فەلسەفییەکەی و پێیوایە مەبەستداری بریتییە لە ئاگایی، هەمیشە ئاگاییەکە بە شتێکی دیاریکراو، بۆیە گووتاری نمایش دەکرێ لەم دیدگایەوە بخوێندرێتەوە کە بریتییە لە ئامرازێک بۆ ئاڵوگۆڕکردنی نیازی دەرهێنەر–نوسەر بۆ ئەزموونێکی مەلموس لەسەر تەختەی شانۆ و لەوێشەوە ببێت بە پردێک بۆ گەیاندنی مانا و واتا شاراوەکانی پشتی نیازی دەرهێنەر بە بینەرداڕشتنەوەی گوتار لە نێو سیستەمی دەرهێنانەدا

هەر لە دیمەنی سەرەتاوە بینەر بەر هەوڵەکانی دەرهێنەر بۆ داڕشتن و دامەزراندنی گووتارێکی روون دەکەوێت کاتێ دەبینین کارکردن لەسەر کۆمەڵێک سرووتی کۆنی ئاهەنگئامێزی کوردی و ماتریاڵی وەک خاکەناس و بەرد و ئاگر و دەنگبێژی و یاریی ناوچەیی دەبێت بە دەستپێکی نمایش، ئەم کارکردنە ئاماژەی ئەوە دەداتە بینەر کە پێویستە خۆی بۆ بەرکەوتنی گووتار و ئەتمۆسفێری کوردی ئامادە بکات.
لە دیمەنی دواتردا ئەم هەوڵە روونتر دەبێتەوە و تەنانەت دەگاتە پلەی کامڵبوون کاتێ دوو ئەکتەر وەک نوێنەرایەتی دوو جەمسەر لەرێگەی دوو شمشێری ئاگراوییەوە دەکەونە ململانێی یەکترەوە و یەکێکیان ئەویتر لەناو دەبات، ئەمیش بە سوودوەرگرتن لە ماتریالی ئاگر کە لە کۆنەستی کوردیدا هەڵگری مانا و دەلالەتی قوڵترە بە گەڕانەوە بۆ ئەفسانەکانی پێشووی.
دەرهێنەر دەیەوێت لە رێگەی ئامادەگی دەنگ و ستران و لاوک و هەلهەلەوە، بینەر بباتەوە ناو مێژوو کە تاکی کوردی هەمیشە دەنگ و دەنگبێژی وەک ئامرازێکی مانەوەی خۆی بینیووە، لێرەشدا بۆ دامەزراندنی گووتاری نمایش دەرهێنەر بەدروستی سوودی لەو ئامرازانە وەرگرتووە و لەناو سیستەمە ئیخراجیەکەیدا هونەرییانە دایڕشتوەتەوە.
هەر لە چوارچێوەی گوتاردا دەرهێنەر (ها عەبدولعەزیز) ووردی کار لەسەر رەخنەکردنی دەسەڵات دەکات بەڵام گرنگی ئەو هەوڵە لەوەدایە بەبێ پەنابردن بۆ جنێو و سوکایەتی و تەکنیکی راستەوخۆیی ئەنجامی دەدات، کە بەداخەوە لەم ساڵانەی دواییدا هانابردن بۆ بەکارهێنانی جنێو و وشەی بازاری بەبیانوی رەخنەکردنی دەسەڵات و سیستەم بەجۆرێک زاڵ بووە بەسەر بەشێک لە نمایشەکاندا کە لە کۆتاییدا تەواوی تەکنیک و ئاست و بەها هونەرییەکەی کردووە بە قوربانی و نمایش زیاتر وەک پانتاییەکی سادەگۆیی و دروشمبازی دەرکەوتووە.
بەڵام لە شانۆیی (دادگەیێ شاهمارانێ) بە داڕشتنەوەی کەسایەتی دادوەر بەشێوەیەکی تێکشکاو و بێئاگا و بەخشینی فۆڕمێکی هەزەلی و گاڵتەجاڕانە بەتایبەت لە رووی دەنگ و جەستەوە، هەروەها نیشاندانی کەسایەتی (پۆلیس–پاسەوان)ی دەسەڵات بەشێوەی گاڵتەجاری و پێکەنیناوی، بێگومان ئەمەش بەسوود وەرگرتن لە ئەکتەری خاوەن جەستەی ئامادە و نەرمونیانی وەک (عومەر عادل و مستەفا رێبەر و ئاراس) دەرهێنەر توانی لە فۆڕمێکی هونەری باڵادا توندترین رەخنە لە دەسەڵات بگرێت و پێیان بڵێت تاوانی ئێوە زۆر لەو خەڵکە زیاترە کە ئەمرۆ ناتوانن رابردووی خۆیان بناسنەوە.
کارکردن لەسەر دورستکردنی شوناس بۆ شانۆ لە کوردستان ساڵانێکە بە تەواوی پەراوێز خراوە، ئەوەی کە هەیە شانۆ لە پێناو شانۆدا دەکرێت، دەردی کوشندەی شانۆکەی ئێمە نەبوونی فۆڕم و شوناسێکی نەتەوەیی–کلتوریی کوردییە لە نمایشەکانمان، دەرهێنەر لە (دادگەیێ شاهمارانێ) زۆر بەڕوونی لە زاری کارەکتەرێکەوە ووتی من چی لە شکسپیر و تۆڵستۆی و ...هتد بکەم لە کاتێکدا خۆم تائێستا نەمتوانییوە شوناسێک بۆ خۆم دیاری بکەم لەگەڵ ئەوەی خاوەنی دەوڵەمەندترین باکگراوندی کلتوری و کەلەپوری و مێژوویم بۆ ئەوەی بتوانم بیکەم بە ماتریالی بەرهەمە هونەرییەکانم؟! جەدەلیەتی جیهانیبوون و لۆکاڵییەت لەمێژە هەیە بەوەی کە بەرهەمی هونەری لە لۆکاڵیەتەوە دەچێتە قۆناغی جیهانیبوون یان بەپێچەوانەوە، بێگومان ئەوەی یەکەمیان راستە کە پێویستە سەرەتا کار لەسەر لۆکاڵییەت بکرێت بۆ ئەوەی ببین بە جیهانی.

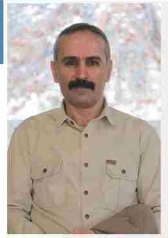

حەز و هێز

کاوەی ئاهەنگەر

کاتێک باس لە شانۆی کوردی دەکرێت، ئاساییە قسەکردن لەسەر بنچینەی کارەسات و چەمکی گێڕانەوەی کوردیە، ئەو بەسەرهات و ڕووداوانەی تایبەتن بە گەلی کورد، واتە ئەفسانە و ئوستورە و مێژوو و ئایین و ئەزموونەکانی ژیانی مرۆڤی کورد. پێویست بە گوتن ناکا کە دەبێ وەکوو میراتێک لە یادەوەری بەکۆمەڵی گەلی کورددا بپارێزرێن، بنووسرێن، نیشانەناسی بکرێن و نوێنە کەوناراییەکانیان(کهنالگو) پێناسە بکرێ. بە توێژینەوە و لەبەریەکدانان لەگەل ئەدەبی دەرەکی، لایەنی وێکچوون و سەربەستبوونی پێکهاتەی گێڕانەوەی شانۆیی شی بکرێتەوە و بناسێندرێ تاکوو لە مێژووی هونەری جیهانیدا وەکوو ژانرێکیهونەری یا شێوەیەکی تایبەت لە جوانیناسی پێناسە و ڕەچاو بکرێ. ئینجا وەکوو بەشێک لە مێژووی هونەر، شوێنپەنجەی کورد تۆمار کرێ.

هەندێ کارەسات و داستان و ڕۆمانسی دیکەی مرۆڤی کورد لەگەڵ مرۆڤی وڵاتانی تر لە ڕووی بابەت و ناوەڕۆک هاوبەشیان هەیە.

ئەم سەربەستی(جیاوازبوون) و وێکچوونانە وەک بنمیچ وسەربانێکی هاوبەش وایە کە مرۆڤەکانی جیهان هەر کامیان کۆڵەکەی تایبەتیی خۆی وەبەر دەنێ. بەم جۆرە مروڤایەتی لێکیان کۆ دەکاتەوە بۆ ئەوەی سەیری هونەر و دیاردە جوانەکانی یەکتر بکەن و گفتوگۆی شارستانی وەدی بێ. بەڵکوو بتوانن ئازارەکان کەم کەنەوە یا بیری لێ بکەنەوە و بە پرسیار و بەرخۆدان و بەرەنگاری شانۆیی بەری پێ بگرن و چارەسەری بۆ بدۆزنەوە تاکوو ژیان بۆهەڵکردن و پێکەوەژیانی مرۆڤایەتی هێندێک ئاسوودەتر بێت.

ئاستی ئێستای شانۆنامە کوردیەکان و فۆرمی ئەدەبی دراماتیکیی کوردی لە چ قۆناخێکدا بوونی هەیە؟ من لە وتەی بەهمەن فۆرسی دەرهێنەری ئێرانی کەڵک وەردەگرم کە دەفەرموێت "هیچ نەتەوەیەک ناتوانێت شانۆی هەبێت مەگەر ئەوەی کە ئەدەبیاتی دراماتیکی ببێت". بێ گومان نەتەوەی کورد وەک زۆرێک لە گەلانی جیهان خاوەنی میراتێکی دەوڵەمەندی فەرهەنگی و هونەرییە کە لەسەر بنەمای مێژوویەکی پڕ لە هەوراز و نشێوی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕامیاری و ئایینی دامەزراوە، میراتێکی ئەدەبی تەژی لە توخمی دراماتیک و جوانیناسی هەیە. ئەم ڕابردوو ئەدەبییە پێویستی بە دەستنیشانکردن و بە مێژووکردن و وەسەریەکخستن(تدوین) هەیە.

ئەدەبیاتی دراماتیک پێویستی بە پشتیوانی توێژینەوەیی بەردەوام هەیە بۆ ئەوەی بتوانێ گەشە بکات، بۆیە دەبێت بناغە و خمی قووڵی بۆ دابین بکرێت. ئەگەر لە ڕابردوودا ئەمە ڕووی نەداوە، نەوەی ئەمڕۆ ناچارە پلانێکی نوێ بۆ وەگەشەکەوتن و وەگەڕخەری(دینامیزم و پویایی) ئەم هونەرە پاکە دابڕێژێت، ئەگەرنا ئەدەبیاتی دراماتیک بە بێ توێژینەوە و بێ ئەرشیف و سەرچاوەی باوەڕپێکراو وەکوو پێچێکی

هەرز و سواو هەر لە شوێنی خۆی ئەخولێتەوە و ڕێگری دەکات لە گرسانی فیگەر و پێکهاتەی هونەری دراماتیک و نواندنی شانۆیی.

زیان و خەساری زاڵ و گشتیی شانۆنامەی کوردی، بێ ڕەچاوکردنی پێکهاتە و لایەنی تەکنیکی شانۆنامە، نەبوونی دەربڕینی زمانی درامی شانۆیی کوردیە، یان بە شێوەیەکی باشتر، نەگەیشتنە بە ستاندارد یان پێوەری گشتگیر و نەتەوەیی. زمانی کوردی لە پەرەسەندن و گەشەسەندنی مێژوویی خۆیدا پێشکەوتنی بەدەستهێناوە، بەڵام هێشتا نەگەیشتووەتە زمانێکی ئەدەبی و دراماتیکیی پێوەر یان زمانێکی ستاندارد و هەمەلایەنە، زمانێک کە شانۆنامە وەکوو بەرهەمێکی سەربەخۆی ئەدەبی پێناسە بکا. لەم ساڵانەی دواییدا جۆرێک لە ناوچەگەرایی یان پشتگوێخستن و خۆ پێوە ماندوونەکردن لەم ئاراستەیەدا دەبینرێت، کە خۆی لە هەوڵدان بۆ نووسین بە شێوەزارە لۆکاڵییە جۆراوجۆرەکانی کوردی نیشان ئەدا. لەم پرۆسەیەدا، ئیرادەیەک بۆ گەیشتن بە زمانی پێوەری دراما بۆ شانۆنامەنووسین چاوەدێری ناکرێت، یان ئەگەر ببێت، زۆر لاوازە. ئەم زیانە بۆ نەبوونی زانیاری و لێکۆڵینەوە لە پاشخان و مێژووی ئەدەبی دراماتیکیی جیهان بە گشتی و کوردی بە تایبەتی دەگەڕێتەوە. هەروەها جێگای خاڵی فەرهەنگ و وشەنامەی پیشەیی دەستەواژەکانی شانۆیی لە سەر بنەمای زمانەوانی وەبەر چاو دێ. توانای شانۆنامەنووسەکان کەمە و هەندێک جار بە بێباوەڕییەکی تەواوەوە دەبینرێت کە شانۆنامەی ڕەسەن بە زمانی باڵادەستی وڵاتانی کوردستان نووسراوە و دواتر وەرگێڕدراوە بۆ سەر زمانی کوردی. لەم جۆرە پرۆسەی بەرهەمهێنانی دەقی دراماتیکدا پرسیارێک دێتە ئاراوە کە لەو دوو دەقە نووسراو و وەرگێڕدراوەکە، کامیان زیاتر کوردییە؟! کامیان ڕەسەنترە؟ کامیان ئەسڵییە و کامیان کۆپی!!

لە لایەکیتر تێگەیشتن و ناسینی شانۆ بە بێ خوێندنەوە و شرۆوە و وەرگێڕانی بەرهەمی نووسەر و دەرهێنەرە گەورەکانی جیهان بۆ زمانی زگماکی بە ئاکام ناگات. شانۆی کوردی هێشتا ئەرشیفی سەرچاوە و شاکارەکانی شانۆنامەنووسانی جیهانی نییە، یان ئەگەر هەیبێ، ڕیزێک لە ڕەفەی کتێبخانەیەکی بچووکی ماڵەوە پڕ ناکاتەوە. ئەم وەرگێڕانە پەرش و بڵاوانەی هێندێک لە هونەرمەندە شاز و سەرکەوتووەکانی جیهان بەس نین. بێ گومان بۆ ئەوەی ئەدەبیاتی دراماتیکیی کوردیمان هەبێت و زمانی دراما بناسین، پێویستمان بە شەپۆلێکی مێژوویی یان پڕۆژەیەکی گشتی هەیە لەنێو ئەکتەرانی شانۆدا بۆ ئەوەی کتێبخانەی ئەدەبی دراماتیکی و ڕەخنەیی کوردی ئیتر بە بەتاڵی سەیر نەکرێ! پێویست بە گوتن ناکات کە وەرگێڕان شمشێرێکی دوودەمە و ئەگەر وەرگێڕ بە زمانەکانی ژێدەر و ئامانج شارەزا نەبێت و پێشینەی ئەدەبی دراماتیکیی و ناسینی قوتابخانەڕەخنەییەکانی نەبێت، نەبوونی باشترە! وەرگێڕان ڕەوتی دوولایەنە یان فرەلایەنەیە کە ئەگەر پیشەیی بێت پردێک لە نێوان ئەدەبیاتی دراماتیکیی گەلانی جیهاندا دروست دەکات و ئەم دیالۆگە کولتوورییە بۆ شانۆی جیهانی بنیاتنەر دەبێت ووەگەڕخەری(دینامیزم) و گەشەی ئەم هونەرە بەدوای خۆیدا دەهێنێت.

رەخنە

شانۆی پیاوی رووت و خودان چاکیت

دەرهێنەر: توورەج پاکپوور

حەمەسوار عەزیز

داریۆفۆی ئیتالي یەکێکە لە گرینگترین شانۆنووسەکان کە هەمووکات توانیویەتی گوتارێکی تایبەت لەشانۆی پێشکەش بکات، شانۆییەک کە بە تـەواوی زادەی کۆمەڵگا و پەیوەندییـــە دژوارەکانی نێو کۆمەڵگایە و لــە هەناوییدا چەکەرە دەکات، ئەو لە پاڵ ئەوەی کە هونەرێکی مۆدێرن و جیاواز پێشکەش دەکات، چێژیش دە کاتەبنەمایەکی سەرەکی پەیوەندی هونەر بە وەرگرەوە، چوونکە چێژ نزیکترین کەناڵی گەیشتنە بە بینەر و دەتوانرێت یەکانگیری نێوان نمایش و وەرگر درووست بکات.

لەم تەکێستە شانۆییە داریۆفۆ بەشێوەیەکی تایبەت کار لەسەر رووتکردنەوەی کۆمەڵگا و ئەو سیستمەکۆمە ڵایەتی و ئابووری و سیاسیانە دەکات کە بوون بـە بارێکی سەخت بە سـەر ژیان کردنی تاک و مرۆڤیـــان لە خەسڵەت و سیمای راستەقینەی خۆی داماڵیوە و وەک کەرەستەیەک و شێوە و فۆرمی کەرەستەکە مامەڵەی لە گەڵ دەکەن، داریۆفـۆ دێت ئەو سیما و فۆرمــە ساختە و درووستکراوەدادەماڵێت و مرۆڤەکان و سیستمــەکان دەخاتە بەردەم رووتبوونەوەیەکی هزری و بۆنیادی کە تێیدا ئەو تەباییە ساختە و درۆزنانەی نێوان سیما و ناوەرۆک کەشف دەکات و پەیوەندی راستەقینەی نێوان ناوەوە و دەرەوەی مرۆڤ دادەڕێژێتەوە و پێگەی هەر مرۆڤێک و دەسەڵاتێک دەخاتە نێو رووبەڕووی خۆی و نیشانی دەدات، ئەو سیستمە سەرمایەدارییە رووت دەکاتەوە و دەیانخاتە نێو تەنەکەی خووڵ و خاشاکەوە و بەو شێوەیەی کە تەریبە لە گەڵ ئەو رۆڵە ئابووری و سیاسیەی کە ئەو سیستمە دەیگێڕێت لە پیادەکردنی کۆمەڵگایەکی ناتەندرووست کە تێیدا بەهای مرۆڤەکان بە بەهای شێوە و فۆرم

و سەرمایەکانیان پێوانە دەکرێت، بەم شێوەیە هەوڵ دەدات پێگە و پەیوەندی مرۆڤەکان لەسەر بنەمای مرۆڤ بوون و خزمەتی زیاتری مرۆڤایەتی و کۆمەڵگا دابرێژێتەوە، ئەو ژینگە پارێزەی کە هەموو شەوێک پاشماوەی قیزەونی ئەو کۆمەڵگایە پاک دەکاتەوە و دەیکاتە سەردەستەی کۆمەڵگا و بڕیاردەر بەسەر چارەنووس و لەواقیعە شانۆییەکە بەرزي دەکاتەوە بەسەر ئەو لایەنانەی-تر کە لە رێگەی دەسەڵات و سەرمایە و پێگە و شێوەساختە کەیانەوە، کۆمەڵگا دەکەنە رووبەری بەدەستهێنانی بەرژەوەندی زیاتر و چێژی زیاتر و دەسەڵاتی زیاتر، ئەم راستییەش گرێمانەکردنێکی گرۆتێسکی نووسەرە بۆ واقیع و دوورە لە واقیعی راستەقینە.

ئەم کارکردنە گرۆتێسکییەی داریۆفۆ لەسەر کۆمەڵگا و کارکردن لەسەر کۆکردنەوەی دژەکان و ئاوێتەبوونیان لە نێو فۆرمێکی ناباودا کە وا دەکات مرۆڤەکان و چینە باڵادەستەکان لەو پێگە سیاسي و کۆمەڵایەتییە ساختەیە دابماڵێت کە تەریب نییە لەگەڵ پێگەی خۆرسک و راستەقینە و ئەو شایستەییەی مرۆڤەکان لە رێگەی بیرکردنەو رەفتار و بەهاکان بە دەستی دێنن، ئەمەش یەکێکە لە خەسڵەتە دیارەکانی شانۆی داریۆفۆ و تێیدا هەوڵ دەدات رووە نەبینراوەکەی کۆمەڵگا و دەسەڵات و پەیوەندییەکان و سیستمەکان وێنا بکات و لە فۆرمێکی تەنزئامێزی بچوک کراودا دایانبڕێژێتەوە.

دەرهێنەر هەوڵیداوە ئەو بیرکردنەوەیەی داریۆفۆ بباتە نێو ریتم و جەستەی نمایش و نمایشەکە لەو فۆڕمە ریالیستییە باوە بترازێنێت و شێوازێکی سەروو واقیعي پێ ببەخشێت و کارەکتەرەکان لەو رەهەندەواقیعییە درباز بکات و بیانبات بۆ نێو فۆڕمێکی بەشانۆکراوی هونەری کە تێیدا مۆبالەغە و زیادەرۆیی دەبێتە فۆڕمی سەرەکی کارەکتەر و پەیوەندییەکانیان لە دونیای واقیعی دەترازێت و دەبێتە بەشێک لەدونیای گریمانەکراوی نورو دە رهێنەر بۆ واقیع، ئەم کارکردنە کە فۆرمی بە شانۆکردن تێیدا شوێنی لاسایي کردنەوە و بەرجەستەی ریالیستی دەگرێتەوە، نمایش بە تەواوی لە تێگەیشتنــە باوانە دادەماڵێت و وەک گرێمانەیەکی ئێستاتیکی کاری لەســەر دەکات، بەم شێوەیەش کارەکتەر لە رەهەندە نەریتگەراییەکانی بەتاڵ دەکاتــەوە و بەرەو دونیای کاریکاتـۆر و کارەکتەری گرێمانەکراو هەنگاو هەڵدەگرێت.

ئەم فۆڕمە شانۆییە پێویستی بە ئەکتەری بە ئاگاو وشیار هەیە بۆ ئەوەی لە نێو مەنزوومەی ئەدا کردندا جۆرێک لە تەریبوون بە فۆڕم و بونیادی نمایشەکە پیادە بکات و بە تەواوی دووربکەوێتەوە لەو فۆڕم و شێوازە بەرجەستەکردنەی کە واقیعي سایکۆلۆژی تێیدا باڵادەستە، ئەکتەر لەنیو رووبەری یاریکردن و ئەداکردن جۆرێک لە ئەدای تەقدیمی دەرەکی دەبێ پێشکەش بەکات و فۆڕمی ئەدا بباتە نێو ئەو رووبەرە گرۆتیسکییە کە تێیدا کاردانەوە و بەرجەستەکردنی ئەکتەر بە شێوەیەکـــی ناباو و جیاواز لەپێشبینیـــي کراو دەربکەوێت و شۆک بۆ بینەر درووست بکات، ئەم ئەدا کۆمێدییە تەنزئامێزە کە جۆرێکەلە گاڵتەکردن بەو سیستمە و شەرمەزارکردنیە تی کە هەمیشە مرۆڤەکان لە رێگەی دەسەڵات و پێگەی ئابووری و شێوە و فۆڕمەوە ریزبەند دەکــەن، داریۆفــۆ ئەو واقیعە لە نێوان واقعێکی...

رەخنە

حەمەسوار عەزیز

نابـاوی بە شانۆکراو رووت دەکاتەوە و مرۆڤەکان دەباتەوە سـەر مەعدەن و خامەی راستـەقینەی خۆیان و بەو شێـــوەیە و بە بێ هیچ ماکیـاژو داپۆشینێک وێنایان دەکات و رووتیان دەکاتەوە، رووتبـوونەوەیەکی ناوەکـی و بابەتی کە زیاتر پێویستە بەرووتبوونەوەکی هزری و ئەقڵـی نە وەکوو رووتبـوونەوەیەکی جەستـــەيي و دەرەکی.خاڵێکـی زۆر گرینگ لە نواندنی ئەم شێـوە نمایشـە ئەوەیەئەکتـەر وەزیفە هونـــەری و درامییەکەی خۆی دەبێ بەرجەستە بکات و چێـژ بە وەرگر ببەخشێت، چوونکە لەم تەرزە نمایشە و ئەم گاڵتەجاڕییەبەرجەستەکراوە،دەچێتەنێـو رووبەری گوتاری بابەتی و ئێستاتیکی نمایش و بەشێکی ئەو بونیادەی کە نووسەر لە پاشخانـی شانۆی مۆلیر و کۆمیدیای دیلارتی ئیتالی بـۆي ماوەتەوە.

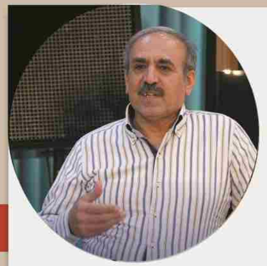

رەخنە

رەحمان عەزیزی

پیاوی رووت و خودان چاکیت

یەکەمین شانۆی نۆزدەهەمین فێستیڤاڵـی شانۆی کوردی سەقـــز"پیاوی رووت و خودان چاکیت" لە نووسینـــی داریۆ فو ، شانۆنامەنووسی ئیتاڵیا، کارێکـــی تەنز کە بە کەڵک وەرگرتن لە توخمە کۆمیدییەکان ڕەخنــە لە پێکهاتە ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان دەگرێت.بە دەرهێنانی تۆرج پاکپوور پێشکەش کرا.

باسی دەقی شانۆ ناکەم.دەرهێنەری شانۆکە زیاتر لەسەر بنەمای بارودۆخی کۆمیدی و دیالۆگەکان و لە شێوازی کۆمیدیا دل ئارتە چووەپێشەوە.

بە هۆی ڕەخنە توندەکانی لە کۆمەڵگا، بۆ ئەوەی لــە پشکنینەکان ڕزگاری بێت، میتۆدی گراملــۆک یان زمانی توخم و ئۆبژە و شتەکان بۆ دەربڕینی پرسەکان کەڵکی وەرگرت.

دەرهێنەر نیشانیدا کە تێگەیشتنێکی دروستی لە زمانی سادە و ڕەسەنی داریۆ فو هەیە. شێوازی گێڕانەوەکەی لە دەقەکە تێکەڵەیەک لە نوکتە و زیادەڕەوی و ئیرۆنییـــە، ئامرازێکی کاریگەر بۆ ڕاکێشانی سەرنجی بینـــەر بۆ بابەتی جددی و قووڵ. بە لێهاتوویییـەکی ناوازە، بە نوکتەی تاڵ و کاریگـــەرەوە ؛ئیمپرۆڤیزەکردن و دۆخـــی گاڵتەجاڕانە، بەکارهێنانی کارەکتـــەرە تایبەتەکان بۆ ڕەنگدانەوەی گروپە کۆمەڵایەتییـــەکان،توانی چــــەمکە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان دەردەبڕێت. ئەم بەرهەمە نەک هەر بینەر سەرقاڵ دەکات، بەڵکو هانی دەدات بیـر لە دۆخی کۆمەڵگا بکاتەوە.

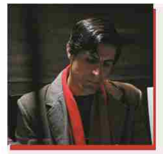

کەریم خاوەری

شانۆی سێهەم

یوجینێو باربا بەدی هێنەری بیرۆکەی شانۆی سێهەمە
ئەوان بە پەیوەندی نێوان ئەندامانی گرووپ لە گەڵ خۆیان و گرووپی شانۆ و هەروەها لە گەڵ بینەران زۆر گرینگی ئەدەن هەوڵ ئەدەن بۆ ئەوەی بارووده‌ۆخی ئاسایی و ژیانی رۆژانەی خەڵکی بەرەو رەوتێکی شانۆیی ببەن. لە ڕوانگەی بارباوە لە لایەنێکەوە شانۆی فەرمی هەیە بۆ خولقاندنی بەرهەمی بەنرخ و گرینگ، ئەو بەرهەمانەی کە لە ڕاستیدا بە پشتیوانی و ناوجێکەری دەوڵەت بەدی دێت و وەکوو تەسویرێکی زیندوو لە رووبەڕووی داهێنەراندا لە گەڵ دەقی شانۆیی لە ڕابردوو و ئێستەدا ببینرێت. یان تەنانەت بە فۆرمێکی " ڕەسەن" لەم کارەی کە شادی هێنەرە و پێی سەرقاڵ بوون سەرنجیان بدەن و یارانەی دەوڵەت وەربگرن.

لە لایەکی دیکەوە شانۆیەک هەیە کە پێی دەڵێن ئاوانگارد، بەئەزموون، هەڵچوو، هەراوهۆریا و خوازیاری گۆرانکاریە و هەمیشە بەرەو نوێکاری یان رەسەنی تازە پێش دەچێت.

رەسەنێک کە زاڵ بوون بەسەر داب و نەریتدا بە پێویست دەزانێ. بەڵام شانۆی سێهەم لە پەراوێزدا دەژی و زۆر جار لە دەرەوە یان دەورووبەری کانوونی دەسەڵات دایە. ئەم شانۆیە، بەدی هێنەرانی مرۆڤ گەلێکن کە خۆیان وەکوو ئەکتەر، دەرهێنەر و چالاکانی شانۆ دەناسن، بێ ئەوەی لە میتۆدی باو لە شانۆگەریدا خولی فێرکاریان تێپەڕ کردبێت. و هەروەها ئەم مرۆڤگەلە وەکوو هونەرمەندانی پرۆڤیشناڵی هاوچەرخ ناناسرێن، بەم پێیە ئاماتۆریش نین و تەوای رۆژیان بە کاری شانۆ سەرقاڵن و ژیان بە شانۆ بۆ ئەوان مانای هەیە. بڕێجار بە پرۆڤە و هەندێ جار بە بەرهەم هێنانی شانۆگەری جیاواز بۆ ئەوەی بینەران بۆ لای خۆیان بانگهێشت بکەن.
لاوان لە ئۆرووپا، ئامریکا، لە ئۆستراليا و ژاپۆن پێکەوە کۆ دەبنەوە و" شانۆی سێهەم" پێک دەهێنن. ئەوان وەکوو ئەم دوورگە وان کە لێک دابڕاون بێ هیچ پێک گەیشتنێک و پەیوەندییەک لەگەڵ یەکدا، بە هەموو ئەم بابەتانەوە پێکەوە گرووپی شانۆییان پێک هێناوە و بریاریان داوە بە ئیرادەی پتەو ژیانی شانۆییان بەردەوام بێت.

لەوانەیە لە شانۆی سێهەم شتێک بەدی بکرێت کە گرینگی زیندوو بوونی شانۆ ئاشکرا بکات. هونەرمەندانی جوراوجۆر لە وڵاتانی جیاواز، لە شانۆ ئەزموون گەری دەکەن و لە نێوان پێداویستی تاکەکەسی و پەرەپێدان بەم پێداویستیانە لەگەڵ واقعییەتەکانی دەوروبەریان رووبەڕوو دەبنەوە.

وتــار

شانۆی سێهەم

کەریم خاوەری

گرووپی شانۆ بە چەن دەستەی فەرعی دابەش دەکرێن و چەندین بنەماڵەی هونەری لە دڵی یەکەی گەورەتر پێک ئەهێنن؛ ئەکتەرەکان دەنێرنە شوێنە جیاوازەکانی دونیا بۆ کاری شانۆ، بۆ ئەوەی لە شانۆ و هزر و بیری کەسانیتر کەڵک وەرگرن و لە کاتی گەڕانەوەدا دەسکەوت و ئاکامی تێکۆشانی خۆیان لەگەڵ ئەندامانی گرووپەکەیان دابەش دەکەن و بەم جۆرە شانۆی سێهەم لە هەموو وڵاتانی جیهاندا پەرەی سەند.
روانگەی دەرهێنەرانی ئۆروپا بەس بۆ ئاسیا نیە بەڵکوو ئافریقا، دوڕگەی کارائیب و ناوچەی ناخۆیی ئامریکا لە بەرچاو دەگرن. دەرهێنەران بە هاوفکری و هاوبیری ئەزموون و زانیاری خۆیان دابەش دەکەن. بەم جۆرە ئەکتەرەکان لە کولتووره جیاوازەکان، تەکنیکەکان، گۆرانییەکان، چیرۆکەکان و فۆلکلۆره تایبەتیەکانی ناوچەکەیان ئاڵ و گۆڕ دەکەن.
لە نێوان گرنگترین چالاکیە جۆراوجورەکانی ئەزموونگەری یۆجینیۆ باربا سەفەری نێۆ شاری یان نێو وڵاتییە، یانی ڕۆیشتن لە شار یان وڵاتێکەوە بۆ شار یان وڵاتێکی-ترلە ژێر ناوی " سەفەری ئاڵوگۆڕی هاوفکری " کە ئەندامانی گرووپی شانۆی ئودین بۆ ئۆروپا، ئافریقا و ئامریکا سەفەریان کردووە. شانۆی سێهەم لە روانگەی شانۆی ئودین، ئەو شانۆیە کە بە پەیامەکانی لەگەڵ ژیانی دەروونی و بینەران رووبەڕوو ئەبێتەوە.
لە شانۆی سێهەمدا ناوەڕۆکی کۆمەڵناسی شانۆ، گرینگی زۆرترە لە لایەنی جوانی ناسی. بە پێچەوانەی شانۆی فەرمی و شانۆی ئاوانگارد کە لە سەر بەرهەم هێنان، رەنگ دانەوەیان دابەش کردنی فەرهەنگ تەرکیز دەکات، شانۆی سێهەم لەسەر پەیوەندی دامەزراوە: پەیوەندی نێوان کەسایەتی لە گرووپێکی تایبەت، پەیوەندی ئەوان لە گەڵ گرووپە شانۆییە کانی دیکە، و سەرەڕای هەموو ئەوانە پەیوەندی لەگەڵ بینەران. ئەم تەرکیز کردنە لە سەر پەیوەندییەکان لە شانۆی سێهەم، لە ناخی کەسایەتی و رۆڵی ئەو لە کۆمەڵگا سەرچاوە دەگرێ. رەوتی چۆنیەتی پێک هێنانی شانۆ لە شانۆی سێهەم گرینگترە لەو بەرهەمەی لە ئاکامدا بەدی دێت.
تا ئەو رادەی کە لە نێوان ژیانی تاکەکەسی و ژیانی پرۆڤیشناڵی ئەکتەرەکان کەم ترین جیاوازی هەیە. لە لایەن ئەندامانی شانۆی سێهەم فۆڕم و ناوەڕۆک کەم ترین گرینگی هەیە. و لە لایەکی دیکەوە، فەلسەفەی فەرهەنگی کۆمەڵایەتی گرووپێ، چۆنیەتی بەدیهاتنی ئەم فەلسەفە لە کاری رۆژانەی گرووپ و چۆنیەتی دەنگدانەوەی یان لە بەرهەم هێنانی گرووپ لە هەموو شتێ گرینگی زۆرترە.

* لێکۆڵەر، دەر هێنەر و ئەکتەری شانۆ.

شانۆ بێ عە شق، زۆر ئەستەمە

شەمسی سادەقی

نگاه کلی من به آثاری که در مرحله ی بازبینی مورد داوری قرار گرفتند بر مبنای توجه به خلاقیت و نوآوری در تئاتر امروز بود.
خلاقیت در محتوا و اجرا.
همینطور میزان جدیت و مسئولیت در کار، در پرداختن به مقوله ی نمایش و صحنه.
متاسفانه در اغلب اجراهایی مورد بازبینی، بسیار کم شاهد آثاری بودیم که این فاکتورها درآنها وجود باشد. چند کار قوی و در خور توجه بود و طبیعتا لذتبخش اما بیشتر کارها ضعیف بودند و فاقد اصول اولیه اجرا، بازی ها ضعیف، غلو شده، استفاده غیرضروری از موسیقی، ریتم های نادرست و اغلب کُند، استفاده ی زیاد از آوانسن برای تک گویی هایی که هیچ لزومی نداشت، یا استفاده از تابلوهای زیاد با طراحی های نور که مخاطب را دلزده و از موضوع اصلی نمایش دور می کرد.
اغلب اجراها خام بود چه در زمینه ی کارگردانی و چه بازیگری . یکپارچگی و انسجام در کارها دیده نمی شد نوعی شتابزده گی در اجراها بود .گویی تمرینات با عجله صورت گرفته، قرار بوده با مدت زمان کم کار به جشنواره برسد و یا اگر اجرا عمومی در کار بوده بدون بازنگری و توجه به این که کار مناسب جشنواره تئاتر کوردی هست یا نه، کار ارسال شود به دبیرخانه جشنواره.
به هر حال ضمن خسته نباشید به همگی عزیزانی که در جشنواره تئاتر کوردی شرکت کردند ، این را میگویم که * کار تئاتر بدون عشق به آن ،ممکن نیست*
برای حضور در یک جشنواره بایستی هنرمند از قدم اول تا آخرش را عاشقانه بردار، اگر عجله باشد و مسئولانه عمل نکنیم ، ناکام می مانیم.

تاثیر تئاتر بر شکل گیری مفهوم شهروندی

تئاتر به واسطه ارجاعات متنی و تاثیرپذیری از زمینه مادی خود از نشانه های فرهنگ شهری به شمار می رود. در واقع، محتوای متن هیچ گاه ثابت نیست و موقعیت مادی اثر در تعیین و تعین آن دخیل است. «معنای تئاتر به موقعیت مادی وابسته است، این معنا در ساحت تئاتری و فرهنگی به روشی بستگی دارد که اثر به وسیله آن تولید و دریافت می شود. این موقعیت همچون ضمیر ناخودآگاه سیاست عمل می کند و به واسطه متن اهداف و مقاصد خود را بیان می کند.»

صحنه سیاست امروز جهان آشکارتر از گذشته به ما می گوید که: شهروندی یک ویژگی مادرزادی و یا یک ویژگی فردی و یا یک حالت منفعلانه نیست، بلکه در حال حاضر، فعالیت هایی است که توسط بیشتر افراد در جهت دستیابی و نیل به اهداف سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی اما خارج از مجاری رسمی اجتماعی یا سیاسی و به طور غیرمستقیم صورت می گیرد. این نظریه به نوعی تز «هانا آرنت» را نشان می دهد که شهروندی را ناشی از آزادی عمل جمعی در حوزه عمومی می داند. از نظر او شهروندی به معنای شرکت در زندگی عمومی است یا به عبارت دیگر: آزادی و همچنین شهروندی با هم محقق می شوند.

اما مفهوم شهروندی از کجا و از چه طریق شکل گرفت؟ مسئله دوم یا از چه طریق؟ موضوعی است که پژوهشگران زیادی و از جمله «دیوید وایلز» در کتابی با عنوان «تئاتر و شهروندی»، تالیفات «گارنر» در حوزه مطالعات تئاتر، اجرا و شهر در فرهنگ معاصر، مجموعه مطالعات و پژوهش های «اسمیت و دیلون»، و مجموعه «تئاتر و شهر» که شالوده آن آرا و نظریات دولیمور، سینفیلد، کوهن کروز و بسیاری دیگر از دیدگاه متفکران حوزه شهر و تئاتر مورد بررسی قرار می دهند. تحقیقات آنان با آنکه به تاریخ می پردازد، ولی مربوط به امروز است، زیرا در نهایت به این سؤال اختصاص یافته است که چگونه تئاتر امروز ممکن است با جامعه ارتباط برقرار کند؟ وایلز با ردیابی ریشه های این موضوع و استناد به اندیشه های هابرمارس و هانا آرنت در مورد الزامات یک حوزه عمومی دموکراتیک، ایده شهروندی و ارتباط آن با تئاتر را بررسی می کند. با انجام این پژوهش ها، وایلز دیدگاه تاریخی جدیدی را در مورد رابطه بین تئاتر و سیاست ارائه می دهد و همزمان اثبات می کند که این دیدگاه برای تئاتر و رقص معاصر نیز مهم است. کار او به ویژه از این جهت قابل توجه است که تنها به تجزیه و تحلیل متون تئاتری بسنده نمی کند بلکه تئاتر را در وهله اول از نظر اجرایی و نحوه تحقق آن مورد ارزیابی قرار می دهد.

وایلز موضوع مورد نظر خود را در طول تاریخ اروپا جستجو می کند و سپس یافته ها و مطالب گرانبهای خود را با توجه به بزنگاه های مهم تاریخ تئاتر و فرهنگ در کتاب «تئاتر و شهروندی» به رشته تحریر درمی آورد. در جریان این پژوهش وی ما را به مکانهایی هدایت می کند که در آنجا مردم بیشتر به صورت جمعی و گروهی عمل می کنند تا به طور انفرادی، تا رابطه بین نگرش منفعل یک تماشاگر و تعامل فعال یک شهروند را آن گونه که در نمایش های نویسندگان از دوران باستان تا امروز آشکار می شود، بررسی کند.

با بررسی مطالعات، پژوهش ها، نظریات و تئوري هاي افرادی همچون «مایکل ساندل»، «فردریک جیمسون» و یورگن هابرماس براي اثبات اینکه چرا باید مفهوم شهروندي را دوباره واکاوی کنیم، سه نکته اساسی آشکار می شود:

–1 ایده شهروندی هرچند ریشه در دوران باستان دارد، اما با جامعه مدرن چند فرهنگی در قرن هجدهم مطابقت دارد که در آن قومیت و سنت فرهنگی با هیچ مفهوم همگن از ملیت ادغام نمی شوند. این بدان معنی است که ایده شهروندی، درک دولت به عنوان چیزی مستقل از ملت را ممکن می سازد، زیرا شهروندی و تابعیت به عنوان یک اصطلاح اخلاقی، مستقل از وابستگی مذهبی و ملی گرایی است.

–2 امر شهروندی امروزه به مسئله اساسی زندگی مشترک در دنیایی که با کاهش منابع طبیعی و مشکلات زیست محیطی روبرو است می پردازد، جایی که فن آوری های ارتباطی مرزهای کشور–ملت را به طور فزاینده ای متخلخل ساخته است.

–3 در حالی که به نظر می رسد فراتر از بحث و جدال باشد که تئاتر بخشی از قلمرو عمومی است و لاجرم با سیاست در می آمیزد، اما این سؤال که آیا تئاتر در درجه اول بازنمایی تقلیدی است یا یک رویداد اجتماعی؟ هنوز پاسخ روشنی ندارد. بنابراین، پاسخ به مسئله معاصر یعنی چگونگی یافتن کانال های ارتباطی تئاتر با جامعه معاصر، مستلزم تحقیقات تاریخی برای یافتن رابطه آنها است. براساس این گفتمان، وایلز اولین اصول و جنبه های شهروندی را که می خواهد در ادامه به شرح آن بپردازد، تشریح می کند. جالب اینجاست که «جنگ و صلح» لئو تولستوی نقطه شروع برای این گشت و گذار است: ناتاشا، از محیط صمیمی خانه با اجرای تئاتر وارد خانه اپرای مسکو می شود و با آن به عنوان فضایی اجتماعی روبرو می شود و آنجا همان جایی است که او تسلیم اغوا کننده خود می شود. وایلز این صحنه را بازتاب درک تولستوی از روسیه می خواند. به عقیده تولستوی، روسیه مجبور است هویت خود را در تقابل با فرانسه تعریف کند و نباید ارزشهای اخلاقی را در عرصه عمومی شکل دهد. نقد تولستوی از تئاتر، به خودی خود تضادی را که ارزش بحث دارد ایجاد می کند و به نوعی بازتابی از تفکر افلاطون و روسو را تکرار می کند که به طور مکرر در طول کتاب به عنوان نقطه مرجع ارائه می شود. وایلز در مقدمه ای که مبتنی بر تولستوی است، این دوره را که فاصله زمانی از دوران باستان و جمهوری روم تا کنون را در بر می گیرد، تشریح می کند و به این ترتیب نکات کلیدی گفتمان ذیل را مطرح می کند. از قرن ششم تا چهارم قبل از میلاد مسیح، یونان قدیم توسط نظام دولت شهر اداره می شد. یکی از این دولت شهرها «آتن» بود که ایده تاسیس آرمان شهری را مبنای کار خود قرار داده بود که به واسطه نظام دموکراسی اداره شود. از این دوره و به ویژه از آتن کلاسیک به بعد، مفاهیم تئاتر و شهروندی از همان لحظه تاریخی ظهور کردند و این اتفاق ظاهراً بخشی از یک فرآیند واحد است.

بنابراین برای تمامی مدرن ترین نظریه پردازان تابعیت و شهروندی، آتن کلاسیک یک مرجع ضروری و مهم برای توصیف معنای شهروندی در یک حوزه عمومی است. یکی از نکاتی که در آن زمان مشخص می شود، تفاوت بین دمکراسی مشارکتی آتن ـ که با هدف به حداکثر رساندن مشارکت ساکنان پولیس صورت می گرفت ـ و سیستم پارلمانی و نمایندگی فعلی در جامعه مدرن ما انجام شده است که افراد علاقه مند به حضور در حاکمیت و دولت را از اکثریت منفعلانی که موافق به اداره شدن هستند جدا می کند. این مقایسه نشان می دهد که دموکراسی و شهروندی مفاهیمی نسبی هستند و این امر وابسته به پیکره و نظام سیاسی و نیز مربوط به زمانی است که از نظر ما بررسی می شود. پذیرفتن این امر حاکی از آگاهی از این واقعیت است که منابع و متون تاریخی ناقص هستند زیرا خواننده را در آنچه که «حلقه هرمنوتیکی» می خوانیم گرفتار می سازد: این منابع ناقص باعث می شوند تا ما با درک امروز به گذشته نگاه کنیم. با این حال دموکراسی به عنوان یک عمل تجسم یافته دائماً شکل خود را تغییر می داد و می توان ثابت کرد که تئاتر از چه طریق در این روند شرکت داشته است. این یافته ها سهم ارزشمندی در درک ما از تئاتر آتنی دارد و باعث تجدیدنظر و بازخوانی ما در رابطه یا به عبارتی شکاف مفهومی نسبت بین نمایش با چهارچوب های آیینی در جشنواره های فرهنگی آتن دموکراتیک می شود. مثلاً شرکت در عبادت خدایان یا حضور در جشنواره ها به معنای عمل به وظیفه به عنوان یک شهروند، تجسم شهروندی بود. جنبه های مختلف تراژدی یونانی در تفسیرها توسط فلاسفه، فیلسوفان و درام شناسان در یک پاراگراف آشکار و باز می شود و حاوی گفتمانی موفقیت آمیز در جشنواره هایی است که به افتخار دیونزیوس برگزار شده است. گشت و گذارهای این نظریه پردازان با بررسی نمایشنامه های کمدی از آریستوفان و به ویژه نمایشنامه «قورباغه ها» دنبال می شوند که به اوضاع سیاسی زمان خود آریستوفان مربوط است و به بررسی این موضوع می پردازد که آیا در این نمایشنامه پیامی سیاسی وجود دارد و اگر هست چگونه در ساختار و دراماتورژی نمایشنامه منعکس شده است؟ استدلال گسترده و غالب این است که هدف از تفسیر تئاتر بیشتر این است که یک نمایش را به عنوان یک تجربه مشترک ساخته شده توسط همه شرکت کنندگان در آن تلقی کنیم، نه به عنوان کانالی که یک نمایشنامه نویس یک پیام از پیش تعیین شده را منتقل می کند. در محدوده زمانی نزدیک تر و به واسطه رشد سریع شهرنشینی و با بررسی اوضاع شهرهایی مانند فلورانس، می توان کمدی را بیشتر مورد بررسی قرار داد زیرا که به عنوان میراث اصلی تئاتر قلمرو روم در نظر گرفته می شود و محبوب ترین ژانر در زمان ماکیاولی بود. نقطه شروع در این باره بازهم تغییر ساختارهای اجتماعی و متناسب با سبک زندگی است که خودش را با کدهایی از قبیل لباس، تعامل اجتماعی و اخلاق شخصی تعریف می کند. با نگاهی گذرا از انتقال جمهوری به قدرت سیاسی مبتنی بر اقتصاد فئودالی، مطالعات به سمت ظهور ماکیاولی و «سیسرو» هدایت می شود و نگرش آنها به شهروندی را که در رساله هایی مانند «هنر جنگ» ماکیاولی و دیگر نظایر آن منعکس شده است، می توان موردد تجزیه و تحلیل قرار داد. وایلز روند دریافت ماکیاولی از کمدی هایی را دنبال می کند که در طول زمان با موارد مختلفی از قبیل سرگرمی های مودبانه و باوقار، رویدادهای کارناوال گونه، جشن های متنوع و غیره به هویت فلورانس تبدیل می شدند. از نظر وی همچنین تلاش های کارلوگلدونی برای ادغام ژانر کمدی با ویژگی های شهروند ایده آل در جمهوری را نباید نادیده گرفت. نگرش ماکیاولی به مفهوم شهروندی در مسیحیت، نقطه شروع دیگری است که بر انگلستان قرون وسطایی و به ویژه شهرهای لندن و کاونتری تمرکز می کند.

در حالی که از نظر ارسطو و سیسرو تابعیت فقط عملی بود که بدون ضرورت اشتغال سودآور، یک مرد در به دست آوردن آن آزاد بود ولی مسیحیت بنا و فرض را بر این گذاشته بود که تابعیت و شهروند بودن محصول کار و اشتغال است. این نقطه نظر و دیدگاه، سنت رومی را برخلاف نمونه وایلز که از نمایشنامه های دوره مشهور به «نوشته های مخفیانه مسیحیت» گردآوری شده توسط پاملا . ام کینگ و کلیفورد دیویدسون استنتاج شده است، نشان می دهد که در آن اتحادیه های خیاطان و بافندگان نقش مهمی در ارائه شهر خود به عنوان یک نهاد شراکتی ایفا می کردند. وایلز سپس به این سؤال می پردازد که چگونه تئاتر الیزابتی با استفاده از تاریخ روم و با توسل بر روایات کتاب مقدس و عوارض ناشی از ایمان مسیحی گونه ای از مفهوم تابعیت را ایجاد کرد که شهروندان از تکیه بر قدرت اجتناب می کردند. در اینجا، وایلز «تجاوز به لوکرس» «توماس هیوود» را با رفتار شکسپیر در قتل سزار در «جولیوس سزار» مقایسه می کند، دو اسطوره بزرگ جمهوریخواهی که اولی نماد تولد جمهوری و دومی تعریف مرگ جمهوری است و تکمیل آن فقط با ظهور سلطنت تئودور اتفاق افتاد.

تمرکز اصلی فصل بعدی این پژوهش بر تاملات ولتر و روسو در مورد شهروندی، هویت فرهنگی، جنسیت، تمایلات جنسی و ارزش های اخلاقی است که در نمایشنامه ها و نوشته های آنها در پس زمینه زندگی مودبانه و پاریسی نمایش داده می شوند. وایلز با اشاره به توصیف روسو از تئاتر به عنوان تجربه جمعی از احساسات، و استناد به موضوع تولستوی در فصل اول کتابش که به آن اشاره کرده بود، این موضوعات را در این فصل به هم پیوند می دهد. در ادامه این فصل به پاریس و انقلاب فرانسه می پردازد. بررسی وایلز با اعلامیه حقوق بشر و مسئله شهروندی آغاز می شود که در آن اصطلاحات «مرد» و «شهروند» همه جوانب زندگی انقلابی را دربر می گیرد. با در نظر گرفتن این نظریات و ایده هاست که باید به مطالعه فصل بعدی پرداخت.

در فصل بعدی وایلز عقیده و نظر خود را درباره تئاتر کلاسیک فرانسه ابراز می کند و میزان اعتبار نظر و ایمان «ولتر» به تئاتر را به عنوان ابزاری اجتماعی و یک کمک وسیله آموزش عمومی برای ساخت «مرد» به عنوان یک شهروند، مورد آزمایش قرار می دهد. او این فصل را با ملاحظه ای در مورد «دیدرو» و رئالیسم بورژوایی به پایان می رساند و این سؤال را مطرح می کند که چگونه تماشاگر آنچه را که در یک نمایشنامه تجربه کرده به دنیای خارج از تئاتر منتقل می کند. البته این سؤال نه تنها برای تئاتر دوره دیدرو بلکه برای تئاتر معاصر نیز صدق می کند. این پرسش یکی از راههای پیوند آخرین فصل این کتاب با حوزه عمومی مدرن است که نویسنده به آن پرداخته است. او در جستجوی یافتن مکانها و جوامعی است که تئاتر و شهروندی به همگرایی منتهی می شوند و از ایده جمع گرایی در آلمان قبل از جنگ و تئاتر مردمی هند ناشی می شود. وایلز یکبار دیگر به نظریات هابرماس و هاناآرنت رجعت می کند و سرانجام در مورد «ژاک رانسیر» به عنوان یکی از مفسران جدید مطالعات فرهنگی بحث می کند که چشم انداز جامعه ای متشکل از افراد و شهروندان آزاد را ارائه می دهد. وی در نهایت بیان می کند که: انسان در درجه اول موجودی اجتماعی است و همواره بین عمل به حقوق فردی و تعهدات اجتماعی و سیاسی در کشمکش است. تئاتر نیز همواره با سیاست پیوند و آمیختگی دارد و همچنان محل و بستری برای پرداختن خلاقانه به این تنش باقی خواهد ماند.

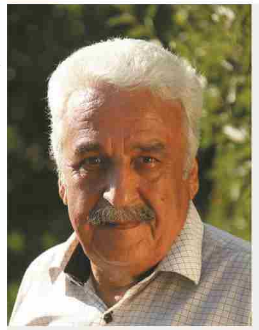

ما و تئاتـــــــــر

احمد نقده

مدرسه مکانی است که در آنجا جرقه‌های اولیه در ذهن انسان زده میشود. بزرگان آینده نگری میکنند و درمیابند که به کدامین سو باید رفت. یاد آرزوهای نخست زندگی تئاتری، شور و شوق تئاترهای مدرسه است که از زیباترین و به یادماندنی¬ترین خاطرات هر هنرمند تئاتری است. همان دورانی که آدمی به جهت عدم آگاهی خود را به هر دری میزند، از نوشتن و بازی کردن گرفته تا کارگردانی. آدمی برای القا تفکرات و بیان اندیشه‌های خود به طرف هنر کشیده میشود و هر کدام به نوعی و از راهی، یکی با قلم مو و بوم، دیگری با دوربین و یکی با ساز و موسیقی و بعضی¬ها مثل ما مشکل¬ترین و زیباترین و انسانی–ترین آن (تئاتر) را برمیگزینند.

یکی از بارزترین ویژگی¬های تئاتر نسبت به هنرهای دیگر، مسئله تئاتر انسانی است و بس، طبیعت را همچون نقاشی نشان نمیدهد، تصویری از اجتماع را همچون عکاسی در معرض دید قرار نمیدهد، بلکه از انسان میگوید، برای انسان میگوید و میخواهد. اصلا با تیغ جراحی خود انسان و ذهنیتش را میشکافد و در این راه از سایر هنرها هم استفاده میکند.

تئاتر برخلاف سایر هنرها راجع به یک مسئله حرف نمیزند، بلکه تماشاگر را با مسئله روبرو می سازد و شاید با آن مسئله درگیرش میکند. در واقع تئاتر بیان مستقیم مفاهیم و اندیشه‌های انسانی است. تئاتر هنر ارتباط است و ارتباط یعنی بررسی در گسترش یک تفکر که همواره در مسیر زندگی نیازمند به آن هستیم در فراز و نشیب زندگی در سیاست و تاریخ و در هر جا که بتوان انسان را دید اندیشه باید باشد و تئاتر جستجوگر اندیشه درست برای بهتر زندگی کردن است و این موردی است که ما در پی آنیم.

نوزده‌همین جشنواره تئاتر کوردی سقز محلی است برای تبادل اندیشه¬ها و تجربه¬ها، میدانی برای آزمونهای تازه محلی و بومی برای ارائه کارهای نو و بکر، مکانی جهت مبادلات فرهنگی و هنری و علمی و مجموعه همین عوامل است که تئاتر را میسازد، آنهم از نوع داخلی و خارج از مرزهای ایران. شرکت گروه‌های تئاتری استانبول، دهوک، قامشلو، کرکوک و سلیمانیه و دیگر شهرستانهای سرزمینمان جای بسی افتخار است و این نشان میدهد که این جشنواره دقیقا اسب مراد را به تاخت واداشته و بیمی از راه‌های سخت و طاقت¬فرسا ندارد و همچنان به جلو میرود.

امید است با همدلی و همیاری استان هنرپرور و هنردوست کردستان و عزیزان تئاتری خصوصا دوستان تئاتری سقز، این جشنواره را در اوج خود و در سطح بین المللی شاهد باشیم.

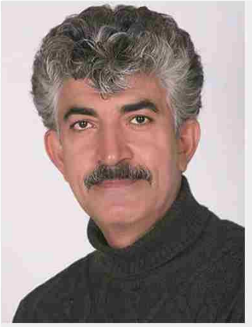

نوزدهمین کوردی سقز

خالد حیدری

گاهی موضوعی مدام حواشی ذهن پرسه میزند و دنبال جا خوش کردن لانه گزینی در ذهن میگردد ، با نگاه نافذش آشکارا می خواهد مورد بحث و بررسی قرار گیرد. وچنان خود را شیرین و خواستنی می کند که ناگزیر پی او روانه کوچه باغ تنهایی و کندوکاو خواهید شد. موضوع، جشنواره تئاتر کوردی سقز است ، همان فیستیوال که با مَشقتی بسیار کماکان به سمت و سوی اعتبار و پویایی، هنوز راه هموار میکند، وباز سفر پشت سفر می طلبد، به درون دهلیزهای تاریک تاریخ برای بازنگری وخوانشی دگر ، به دستیابی شناختی شفاف ازنیازهای ملموس جامعه امروز، باید به تسخیر قلب تپنده فردای تئاتر این سر زمین بیندیشد ، و این پروسه با هدف برقراری تعاملی سازنده بین نیروهای کارآمد با هر سلیقه ای قطعا به بار خواهد نشست .

این سفر اکنون به ایستگاه نوزدهمین رسیده، البته با وجود مسافران کثیر و فراوانی خبر، بسیار خرسند خواهیم بود اگر نظاره گر راویان شیدایی باشیم که با شور و حال صحنه ، به سکوت سالن زندگی ببخشند. تا رشد وبقاء قافله سالاری تئاتر کوردی را همگان تجربه کنند .

با این توصیف دیگر مجال آزمون و خطا نیست، تب و تاب و شادمانی جوانان این روزها حالی دیگر به تالارهای نمایش بخشیده .

جشنواره تئاتر کوردی سقز در آستانه بیست سالگی و دوران بلوغ ، تجربه های تلح و شیرین کم ندیده ، قریب دو دهه از تئاتر نوپای دیاری که دیرینه زمانی ست که در پی هویتی واقعی در فضای نمایشی کشوردر حال تقلای بی وقفه بوده و اکنون این پتانسیل را دارد که بستری مناسب ، برای عرضه و تولید آثار فاخر درحوزه آداب و رسوم و کلتورو زبان وتاریخ و جغرافیای مردمان سخت کوش این دیار دیرین و کهن مهیا کند و معرف آن به جهان مدرن باشد.

قصه کوتاه کنیم که عمر دراز باد ، دور نیست زمانی که جشنواره کوردی هم تراز جشنواره¬های بزرگ وملی کشور بدرخشد. با همان پروتکل و برنامه های روتین بخش های گوناگونی بین الملل ، منتخب جشواره های کوردی ،نمایشنامه نویسی، بانوان، کودک و نوجوان و معرف ستاره ها به تئاتر و سینمای کشور باشد.

بمانیم و ببینیم روزگار وصل و سرخوشی را

کێشەی زمان و تەنزی خۆماڵی

سومەیە یووسفیان

زۆر کات لە فێستیڤاڵەکاندا باس لە زمانی یەک گرتوو دەکرێ و زۆر کات کارناسان پێداگری دەکەن لەوەی کە دەبێ نووسەرکانمان بە زمانی یەکگرتوو شانۆ بخولقێنن بۆ ئەوەی شانۆکانمان دەوڵەمەندتر بێت وخەڵک زیاتر لە شانۆکان تێبگەن، بەڵام لە راستیدا زمانی یەکگرتوو ناتوانێت ئەو شتەی کە مەبەستییەتی بە جوانی بە بینەری رابگەیەنێت ونیشانی بدات، یانی ئەو تام و چێژە کە لە زاراوەکان وەردەگیردرێت لە زمانی یەکگرتوو وەرناگیردرێت و بینەر ماندوو دەکات.

چوون باس لە زمان دەکرێ باش وایە ئاوڕەێک بدینەوە لە زمانی تەنز لە نێو ئەدەبیاتدا. بە وتەی زۆرینەی کارناسانی بواری تەنز، تەنز ژانرێکی ئەدبییە وا زۆرترین رەخنە لە کۆمەڵگا و کەسایەتییەکان دەگرێ، ئەڵبەت رەخنەکەی لێهاتوانە و بە زمانێکی شیرین و خۆماڵی. نامەوێ سەبارەت چۆنییەتی کارکردی تەنز بدوێم و شی بکەمەوە چ کاریگرییەکی هەیە و چ گۆڕانکارییەک لە سەر کەسایەتییەکان و کۆمەڵگا ساز دەکات. یان لە نێو کۆمەڵگای پڕ لە توند و تیژی چ گرفت و سەر ئێشەیەکی بۆ نووسەر بە دیاری دێنێ؟ یان لە سەر ئەوە بدوێم نووسەری تەنز بە چ مەبەستێک و لە بەر چ بەرژەوەندییەک قۆڵی لێ هەڵ ئەماڵێت و گیرو گرفت بۆ خۆی ساز ئەکا. یان باس لە سەر ئەوە بکەم کۆمەڵگای ئێمە بە تەواوی بیر و بڕواکانییەوە بە ئایدالۆژییە جیاوازەکانیەوە بە هەڵسو کەوتی لە گەڵ هێماکانا و بەو دیکتاتۆڕییەی وا لە ناخی هەمووماندا جێی خۆش کردوە وبە دەسەڵاتە گەورەو بچوکەکانیەوە هەڵگری ژانرێ وەک تەنز هەیە یان نا؟...هەر یەک لەم خاڵانەی سەرەوە هەڵگری دەیان کۆڕ و کۆبوونەوەیە. کورد وتنی: ئەم هەویرە ئاوی زۆری دەوێ؟

سومەیە یووسفیان

دەمەوێ باس لە سەر زمانی تەنز بکەم وا زۆر جار لە جیاتی رێز گرتن لە نووسەرانی ئەم بوارە نامەتییان بۆ بە دیاری دێنێ.دەمەوێ باس لە زمانی تەنز بکەم وا بە تاریفی کلیشەیی هەنێ لە لێزانان وا دەڵێن: چەقۆیەکی نەشتەر گەرییە بۆ تیمارکردنی ناحەزیەکانی کۆمەڵگا و کەسایەتییەکان..دەمەوێ باس لە زمانێ بکەم وا فۆکۆ لەو باوەڕەدایە : زمان خاوەنی دەسەڵاتێکە وا مرۆڤ هیچ کات توانای بەرانبەرکێی لە گەڵیدا نییەو بە ناچار دەبێ سەری کۆڕنۆشی بۆ دانەوێنێ.

ئەرێ دەمەوێ باس لە زمانی تەنزی خۆماڵی بکەم کە هۆی لاواز بوونی ئەم ژانرە جگە لەو خاڵانەی سەرەوە وا زۆر بە پەلە ناوبردە کریان، دەبێ چی بێ؟

لە راستیدا تەنز نە بە مانای ژانرە ئەدەبیەکەی بەڵکوو بە شێوەی زارەکی لە ناخی زمانمانا هەبووە و هەیە و لە نێو زمانمان جێی خۆش کردوە، بەشێکی هەرە گرینگی زمانی غەیرە فەرمی ئێمەیە. بۆ وێنە گەر بمانەوێ تاریفی کەسایەتییەک بکەین کە لێزانە، دەڵێین نازانی چ زۆڵێکە؟... زۆڵی وەک خۆی هەر نەبووە و نابێ.. یان دەڵێن کەلە کەرێکە بۆ خۆی...لە زمانی غەیرە فەرمی ئێمە گاڵتە و تەنز بە شێوە گەلی جۆرواجۆر جێی خۆش کردووە و دێنە ئاراوە. بەڵام هۆی چییە تەنز ئەوجۆرە کە دەبێ و شایانیەتی لە نێو ئەدەبی ئەوڕۆکەی ئێمەدا نەشەی نەکردوە؟

لە کاتێ کە ئێمە پێشتر دەقگەلێ وەک دیوانی شێخ رەزا، رشتەی مرواری عەلائەدینی سەجادی یان تاڵو شیرینی مەلا غەفورو دەیان دەقی ترمان بووە و ئێستایش زۆرینەی ئەو دەقانە لە سەر زاری هەمووانە.

باش وایە ئاوڕێ بدەینەوە لە تاریفی تەنز کەدەڵێ :((تەنز ژانرێکی ئەدەبیە وا زۆرترین رەخنە لە کۆمەڵگا و کەسایەتییەکان دەگرێ، ئەڵبەت رەخنەیەکی لێهاتوانەو بە زمانێکی شیرین و خۆماڵی.!))

کاتێ لەم رەستەیە ورد دەبینەوە زیاترین پێداگری لە سەر زمانی شیرینی خۆماڵییە. ئەرێ لە سەر زمانی خۆماڵی زوم دەکا وا بە داخەوە زۆرینەی نووسەرانمان لەم بوارەدا، هەوڵی ئەوە دەدەن لە زمانی ستاندارد کەڵک وەر گرن، وە خۆ دەپارێزن لە کەڵک وەرگرتن لە زمانی غەیرە فەرمی و ناوچەی زاراوەگەلی جۆراوجۆر. رەنگە هۆی ئەم کارەیش ئەوە بێ گەر لە زاراوەی ناوچەیی کەڵک وەرگرن وا ئەزانن لە ناوچەییەکی تر لێی تێناگەن.

سومەیە یووسفیان

ئێمە کاتێ ورد ئەبینەوە لە بەسەرهاتەکانی رشتەی مرواری دەبینین لە زاراوەی ئەو ناوچەیانە کەڵکی وەرگرتووە وا رووداوەکان تێیدا قەوماوە و هەوڵی ئەوە نادا زاراوە کان بگۆزێتەوە بۆ زمانی ستاندارد و هەر ئەم خاڵە دەبێتە هۆی ئەوەی لەنێو ئاسمانی ئەدەبی کوردەواریدا بدرەوشێتەوە.هۆێ ئەو پیرۆزیەیش لەوە دایە زمانی یەک گرتوو لە نێو جەماوەردا جێی خۆش نەکردووە و گەر تەنزی جیددیش بەم شێوازە لە دایک ببێ بە هۆی ئەوەی کە زمانێکی دەستکرد دەنوێنێ بە دڵی جەماوەرەوە نانیشێ. ئەو جوان کاریانەیش وا زمانی خۆماڵی هەیەتی زمانی یەکگرتوو نییەتی.بۆ ئەوەی زمانی تەنز کاراتر بێ دەبێ جگە لە کەڵک وەر گرتن لە زمانی ستاندارد لە تەواوی زاراوەکان کەڵک وەرگرێ. بەم شێوە هەم تەنزەکانمان زیاتر پێشوازی لێ ئەکرێ و هەم توانا و دەسەڵاتی تەنزمان بەهێزتر دەبێت هەر وەها زمانەکەیشمان دینامک تر دەبێت. جگە لە کەڵک وەرگرتن لە زاراوەکان، کەڵک وەر گرتن لە زمانی خۆماڵی بۆ نووسەری تەنز گەلێ گرینگە. کەڵک وەر گرتن لە زمانی جەماوەر و زمان دۆستانەتر دەبێتە هۆی ئەوەی زیاتر بە دەقەکە متمانە بکرێ. ئێستا کە باسمان لە زمان کرد بی ئەوەی بمانەوێت دەبێ باس لە لەحنی تەنز و تەشر بکەین.

بۆ وێنە باش وایە سەرنجێ بدەین لەم رەستانە. لە سەر سفرەکە هیچێ نەبوو جگە لە سەهۆڵاو، باوکمو و سەهۆڵ هەردوو بوون بە ئاو. ئینسانی برسی زووتر لە ژیان تێر ئەبێ.کاتێ سەرنج دەدەیتە وشەی ئاو یخ و باوەک و برسی و تێر لەسەرەتادا دەبینی هیچ پێوەندییەک ئەقڵانی لە نێوانیاندا نییە و بەم گەمەی زمانییە تەنیا زەینییەتی خوێنەر تێک ئەدا و بزەییەکی تاڵ دێتە سە ر زاری و خوێنەر تێ دەفکرێ.

یان ئەم رەستەیە: ئەوەندە دڵنیام لە مردنی خۆم کە هیچ هەوڵێ بۆ کوشتنی خۆم نادەم.

باسمان لە لادان لە نۆرمە باوەکان کرد باش وایە وێنەیەکی بۆ دەس نیشان کەین.

کاتێ سەگێ دەکەوێتە شوێن پشیلەیێ، دارەکە بە سەر پشیەلەکەدا سەر ئەکەوێ. ئەم رەستەیە یاساکانی باو دەشکێنێ. بەراوردەکانی ئێمە دەروخێنێ. ئێمە دیومانە کە پشیلەیێ سەر کەوێ بە سەر دارێکا. بەڵام هیچ کات نەماندیوە دارێ بە سەر پشیلەیێکا سەر کەوێ. ئەمە لادانە لە نۆرمە باوەکانە. ئێستا بێرە پێش چاوی خۆت. دارەکە بە سەر پشیلەکەدا بێتە خوارێ! دیمەنێ نامۆ لە لات ساز ئەبێ کە بزە دێنێتە سەر لێوت.

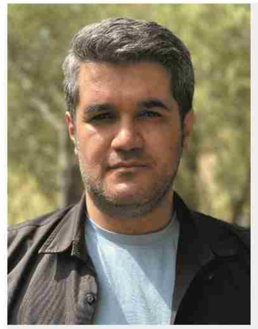

فرم یا محتوا

فخرالدین عزیزی

ما مردمان قصه ایم .

به درازای تاریخ و هرگاه نامی از ما برده شده ما شیفته ی قصه بوده ایم و هرگاه گوشمان با خنکای قصه ای دلکش نوازش شده بی اختیار عنان از کف داده و حیران در پی آن روان شده ایم، شهرزاد و هزار و یک شبش، داستانهای شبانه ای که سینه به سینه نقل شده و قهوه خانه و نقالی هایش و .. همه گواهی بر این مدعاست. قصه با پایانی خوش دلخواه و مطلوب ماست و اگر اینگونه نباشد و پایانی تراژیک در انتظارمان باشد پا به پای کاراکترهای قصه دستمال به دست آماده گریه ایم. محتوا زدگی ما پیشینه ای تاریخی دارد و چون راضی از این ضعفیم، هرگز به دنبال آموختن فرم نرفته ایم. محتوا، چه است و فرم ، چگونه. فرم خود جهان است و هر آنچه در آن است فرمی خاص خود را می طلبد به طور مثال برای تهیه ی یک غذای خاص مواد اولیه) محتوا(یکی است و تنها شیوه ی تهیه) فرم (متفاوت است و همین امر موجب تفاوت همان غذا در دستان هر کسی است. و اما جشنواره تئاتر کوردی، اگر جشنواره تئاتر کوردی را محتوا و چه بنامیم و خود تئاتر کوردی را فرم و چگونه در نظر بگیریم، به روشنی خواهیم یافت که نه تنها در زمینه فرم پیشرفتی نداشته ایم که در تولید و به روز کردن محتوا هم – که خود تولید محتوا هم فرم خاص خود را دارد هر بار عقب تر رفته ایم. ما نه تنها تلاشی برای آموختن فرم نکرده ایم، حتی زحمت دیدن آنچه در جهان هنر محبوبمان، تئاتر،هم گذرد را هم نمیکشیم. فرم سیال است، فرم بسته به قالب و محتوایی که برایش در نظر میگیریم خود را سازگار میکند. تئاتر کوردی همان قالبی است که تمام این سالها از آن غافل بوده اسم و هر بار به شوق جشنواره تئاتر کوردی سقز کار کردهایم و هرگز تلاشی برای ایجاد فرم تئاتر کوردی نکرده ایم. دیدن، آموختن، تمرین و آزمون و خطا در فرم قدمهای اولیه ایست که باید برای رسیدن به ایده آل هایمان برداریم. باید بیاموزیم که به جای تاثیر بر احساسات مخاطب و تلاش برای به گریه انداختنش او را به فکر واداریم. دانش فرم و اینکه چه چیز را چگونه انتقال دهیم راه برون رفت از این سیکل تکراریست که دچار آن شده ایم. محتوا بودن است و فرم ، شدن. ما صرف بودن را به لذت شدن ترجیح داده ایم و همین امر باعث شده جشنواره تئاتر کوردی سقز در نهادینه شدن تئاتر کوردی کمی از آرمان ها و دلایلی که برای به وجود آمدنش تعیین شده بود جا بماند. فرم را بیاموزیم تا دیگر به ما نگویند که ما مردمان قصه ایم.

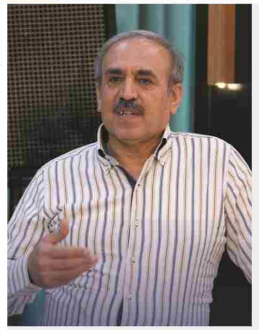

شانۆی کوردی و ئەرکی نیشتمانی

■ ڕەحمان عەزیزی

شانۆی کوردی لە چوار پارچەی کوردستان لەم ساڵانەدا هەستێکی شانازی گەشبینانەی درووست کردووە بەرامبەر بە کولتوورەکانی دیکە. تەنانەت گەیشتووەتە ئەو ئاستەی کە نوخبە ڕۆشنبیرەکان ئەگەر بیانەوێت باسی چارەسەری کێشەیەکی فەرهنگی بکەن، شانۆی کوردی بۆ نمونە باس دەکەن.
شانۆی کوردی وایکردووە کە ڕێگایەک بۆ ڕزگاری و ئازادی و سەربەخۆیی کولتووری و هونەری لە ژێر هەژموون و کاریگەریی وشە و کولتووری عەرەبی و تورکی و فارسی بدۆزینەوە. وە ئەمەش شەرەفێکە.
شانۆی کوردی دەتوانێ زۆر یەک لە تیۆرییەکان تێک بشکێنێت، هەژموونی کولتوری کوردی لە کۆمەڵگادا فراوانتربکات. ڕۆشنبیری لە ژێر کۆنترۆڵی ئابووری و سیاسەت ڕزگار دەکات.
هەرچەندە ڕووبەڕووی سەختی و بارودۆخێکی زۆر دژوارتر دەبێتەوە. بەڵام شانۆی کوردی بناغەی بنچینەیی کولتوور و شارستانیەتی ڕاستەقینەیە. قسە و بیرکردنەوە ڕزگار دەکات. . بیرکردنەوەی مرۆڤ لەگەڵ وشەدایە، بۆیە ئەوە وشەیە کە بیرکردنەوە دەهێنێت.
هاوکات پێویستە خەڵک بۆ پاڵپشتی فەرهەنگی و ئابووریش ئامادە بکەین، شانۆی کوردی بە پاڵپشتی گەل فراوانتر دەبێت.زمان بە هونەر و ئەدەب زیندوو دەبێتەوە. پێویستە زمانەکەمان باشتر بناسین.
شانۆی کوردی کاریگەری لەسەر هەموو بوارەکان دەبێت. لە مێژوودا یاوەریمان دەکات. لە ئابووریدا، لە کولتووردا، لە سیاسەتدا، لە پیشەسازیدا، تەکنەلۆجیا، شتێکمان دەبێت بۆ وتن.

لە شانۆ و ئەدەب و شێعر و نیگارکێشانی کوردیدا لە کۆنەوە تا ئێستا هەموو مۆدێلەکانی جوانیمان، کورد و کوردستانە. هەرچەند تورک و مەغۆل و فارس و عەرەب زۆر جار لە ڕووی سیاسی و سەربازی و ئابوورییەوە دەسەڵاتی باڵادەست بوون، بەڵام لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە هەرگیز متمانەمان بەخۆمان لەدەست نەداوە ئێمە لە بواری ڕۆشنبیریدا یەکلاکەرەوەین. لە بواری زمانی کوردیدا ئێمە پێشەنگین. کەمتر کەلتوور و شارستانییەت هەیە کە لە ڕووی زمانەوە نەگۆڕاوە بەڵام ئەم گۆڕانکارییانە کەمتر لە بواری کەلتوور و هونەر و زمانی کوردیدا. قەرزکردنی وشە جەوهەری زمانە، هیچ زمانێک سەربەخۆ نییە و هەمووان وشە لە یەکتری قەرز دەکەن، ئەگینا زمان دەمرێ. بەڵام پێویستە بە وردی زیاتر کار بۆ پاراستنی زمانی کوردی بکەین.شانۆی کوردی یەکێکە لەو ئامرازانە. شانۆ پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ کولتووری ڕەسەنی کوردیدا هەیە.
ئەرکی شانۆ لە هەموو شوێنێکی جیهان لە بنەڕەتدا فێرکردنی شێوازی بیرکردنەوە و عەقڵانییەتی درووستە.
نمونەی سەردەمی ئێستا هونەرمەندان. خەڵکی ئاسایی لاساییکەرن، و سەرچاوەی بەرهەمی هونەر و شانۆ نین.بەڵکوو ئابوری و سیاسین.
هونەرمەندان و شانۆکاران، بەتایبەتی "بەپێچەوانەی ژیانی ڕۆژانەی خەڵک و سیاسەت و ئابووری، سوودیان لە ئینتەرنێت و فەزای مەجازی وەرگرتووە، ئینتەرنێتیان بەکارهێناوە بۆ قووڵکردنەوەی زانیارییەکانیان بۆ ئەوەی لە کاتی لێکۆڵینەوەدا دەستیان بە دەیان کتێب یا بە فەرهەنگێکی دە بەرگی بگات.
وەک کتێبخانەی دیجیتاڵی شانۆی کوردی کە ئێستا سەرچاوەیەکی باشە بۆ شانۆکارانی ئێمە.ئێستا مۆدێرنیتە وایکردووە گەشە بکات. کوردی بەیەکەوە گرێدا. هەموو زمانێک خاوەنی کولتوور و ناسنامە و مێژوویەکی هەیە. کۆمەڵەیەکی گەورە لە هەست و سۆز و ئەزموونی مێژووییە.
لە شانۆی کوردیدا زۆر مامەڵە لەگەڵ ئەم چەمکەدا دەکەین. ئەگەر لە شانۆی کوردیدا پێشبکەوین، ئەم پێشکەوتنە لە ڕەفتار و زمانی کۆمەڵایەتیماندا و لە ڕەفتاری بە کۆمەڵ و تاکەکەسیماندا خۆی دەردەخات. کولتوری باڵا، بناغەی ئابووری باڵا و سیاسەتی باڵاترە.
دوا پەناگە کە بۆ خەڵک بە جێماوە، کولتوورە. بەتایبەت "شانۆ" کە هونەرێکی گرووپی و بە کۆمەڵە،.کولتوورێکە کە خاوەنی بیرکردنەوە و هەست و پێکهاتە،داهێنی کولتووری و هونەرییەکانمان دەپارێزێت.داهێنان وشک نابێت و دوا قەڵامان کولتوورە.
ئەگەر تەرکیز بکەین لەگەڵ شانۆی کوردی دیسان هەم زمان و هەم کولتوور گەشە دەکات.

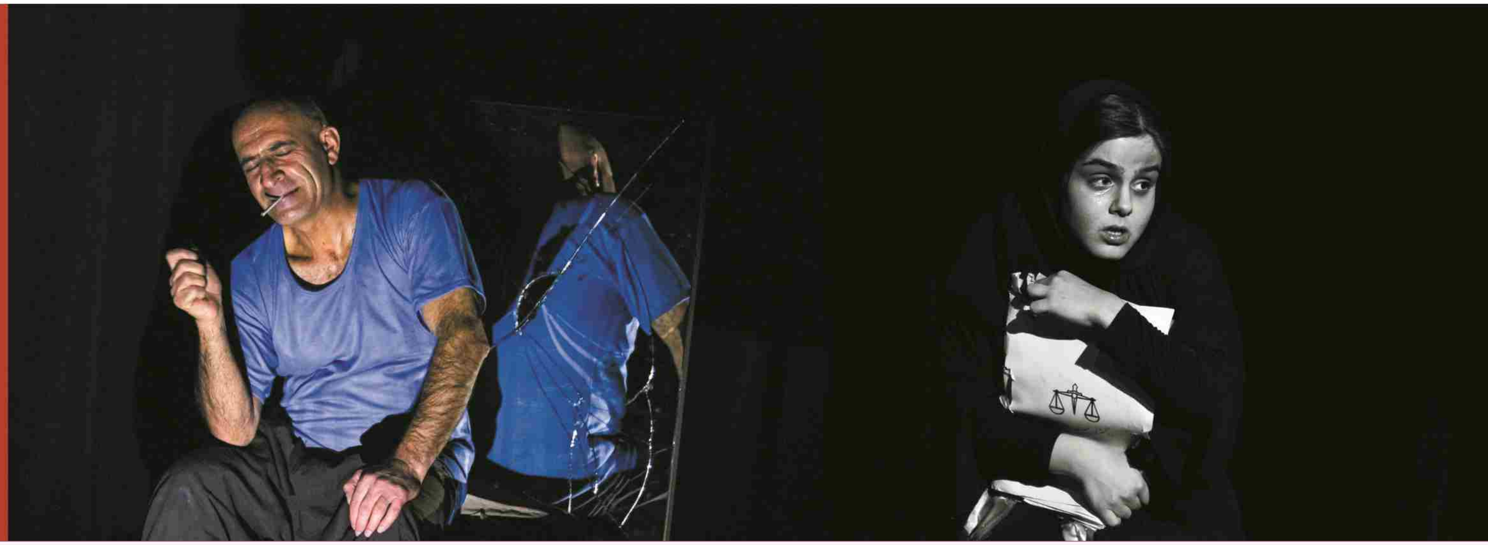

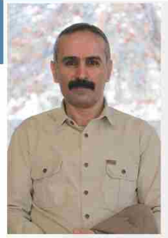

حەز و هێز

کاوەی ئاهەنگەر

کاتێک باس لە شانۆی کوردی دەکرێت، ئاساییە قسەکردن لەسەر بنچینەی کارەسات و چەمکی گێرانەوەی کوردیە، ئەو بەسەرهات و ڕووداوانەی تایبەتن بە گەلی کورد، واتە ئەفسانە و ئوستورە و مێژوو و ئایین و ئەزموونەکانی ژیانی مرۆڤی کورد. پێویست بە گوتن ناکا کە دەبێ وەکوو میراتێک لە یادەوەری بەکۆمەڵی گەلی کورددا بپارێزرێن، بنووسرێن، نیشانەناسی بکرێن و نوێنە کەونارابیەکانیان(کهنالگو) پێناسە بکرێ. بە توێژینەوە و لەبەریەکدانان لەگەل ئەدەبی دەرەکی، لایەنی وێکچوون و سەربەستبوونی پێکهاتەی گێڕانەوەی شانۆیی شی بکرێتەوە و بناسێندرێ تاکوو لە مێژووی هونەری جیهانیدا وەکوو ژانرێکیهونەری یا شێوەیەکی تایبەت لە جوانیناسی پێناسە و ڕەچاو بکرێ. ئینجا وەکوو بەشێک لە مێژووی هونەر، شوێنپەنجەی کورد تۆمار کرێ.

هەندێ کارەسات و داستان و ڕۆمانسی دیکەی مرۆڤی کورد لەگەڵ مرۆڤی وڵاتانی تر لە ڕووی بابەت و ناوەڕۆک هاوبەشیان هەیە.

ئەم سەربەستی(جیاوازبوون) و وێکچوونانە وەک بنمیچ وسەربانێکی هاوبەش وایە کە مرۆڤەکانی جیهان هەر کامیان کۆڵەکەی تایبەتیی خۆی وەبەر دەنێ. بەم جۆرە مروڤایەتی لێکیان کۆ دەکاتەوە بۆ ئەوەی سەیری هونەر و دیاردە جوانەکانی یەکتر بکەن و گفتوگۆی شارستانی وەدی بێ. بەڵکوو بتوانن ئازارەکان کەم کەنەوە یا بیری لێ بکەنەوە و بە پرسیار و بەرخۆدان و بەرەنگاری شانۆیی بەری پێ بگرن و چارەسەری بۆ بدۆزنەوە تاکوو ژیان بۆهەڵکردن و پێکەوەژیانی مرۆڤایەتی هێندێک ئاسوودەتر بێت.

ئاستی ئێستای شانۆنامە کوردیەکان و فۆرمی ئەدەبی دراماتیکیی کوردی لە چ قۆناخێکدا بوونی هەیە؟ من لە وتەی بەهمەن فۆرسی دەرهێنەری ئێرانی کەڵک وەردەگرم کە دەفەرموێت "هیچ نەتەوەیەک ناتوانێت شانۆی هەبێت مەگەر ئەوەی کە ئەدەبیاتی دراماتیکی ببێت". بێ گومان نەتەوەی کورد وەک زۆرێک لە گەلانی جیهان خاوەنی میراتێکی دەوڵەمەندی فەرهەنگی و هونەرییە کە لەسەر بنەمای مێژوویەکی پڕ لە هەوراز و نشێوی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕامیاری و ئایینی دامەزراوە، میراتێکی ئەدەبی تەژی لە توخمی دراماتیک و جوانیناسی هەیە. ئەم ڕابردوو ئەدەبییە پێویستی بە دەستنیشانکردن و بە مێژووکردن و وەسەریەکخستن(تدوین) هەیە.

ئەدەبیاتی دراماتیک پێویستی بە پشتیوانی توێژینەوەیی بەردەوام هەیە بۆ ئەوەی بتوانێ گەشە بکات، بۆیە دەبێت بناغە و خمی قووڵی بۆ دابین بکرێت. ئەگەر لە ڕابردوودا ئەمە ڕووی نەداوە، نەوەی ئەمڕۆ ناچارە پلانێکی نوێ بۆ وەگەشەکەوتن و وەگەڕخەری(دینامیزم و پویایی) ئەم هونەرە پاکە دابڕێژێت، ئەگەرنا ئەدەبیاتی دراماتیک بە بێ توێژینەوە و بێ ئەرشیف و سەرچاوەی باوەڕپێکراو وەکوو پێچێکی هەرز و سواو هەر لە شوێنی خۆی ئەخولێتەوە و ڕێگری دەکات لە گرسانی فیگەر و پێکهاتەی هونەری دراماتیک و نواندنی شانۆیی.

زیان و خەساری زاڵ و گشتیی شانۆنامەی کوردی، بێ ڕەچاوکردنی پێکهاتە و لایەنی تەکنیکی شانۆنامە، نەبوونی دەربڕینی زمانی درامی شانۆیی کوردیە، یان بە شێوەیەکی باشتر، نەگەیشتنە بە ستاندارد یان پێوەری گشتگیر و نەتەوەیی. زمانی کوردی لە پەرەسەندن و گەشەسەندنی مێژوویی خۆیدا پێشکەوتنی بەدەستهێناوە، بەڵام هێشتا نەگەیشتووەتە زمانێکی ئەدەبی و دراماتیکیی پێوەر یان زمانێکی ستاندارد و هەمەلایەنە، زمانێک کە شانۆنامە وەکوو بەرهەمێکی سەربەخۆی ئەدەبی پێناسە بکا. لەم ساڵانەی دواییدا جۆرێک لە ناوچەگەرایی یان پشتگوێخستن و خۆ پێوە ماندوونەکردن لەم ئاراستەیەدا دەبینرێت، کە خۆی لە هەوڵدان بۆ نووسین بە شێوەزارە لۆکاڵییە جۆراوجۆرەکانی کوردی نیشان ئەدا. لەم پرۆسەیەدا، ئیرادەیەک بۆ گەیشتن بە زمانی پێوەری دراما بۆ شانۆنامەنووسین چاوەدێری ناکرێت، یان ئەگەر ببێت، زۆر لاوازە. ئەم زیانە بۆ نەبوونی زانیاری و لێکۆڵینەوە لە پاشخان و مێژووی ئەدەبی دراماتیکیی جیهان بە گشتی و کوردی بە تایبەتی دەگەڕێتەوە. هەروەها جێگای خاڵی فەرهەنگ و وشەنامەی پیشەیی دەستەواژەکانی شانۆیی لە سەر بنەمای زمانەوانی وەبەر چاو دێ. توانای شانۆنامەنووسەکان کەمە و هەندێک جار بە بێباوەڕییەکی تەواوەوە دەبینرێت کە شانۆنامەی ڕەسەن بە زمانی باڵادەستی وڵاتانی کوردستان نووسراوە و دواتر وەرگێڕدراوە بۆ سەر زمانی کوردی. لەم جۆرە پرۆسەی بەرهەمهێنانی دەقی دراماتیکدا پرسیارێک دێتە ئاراوە کە لەو دوو دەقە نووسراو و وەرگێڕدراوەکە، کامیان زیاتر کوردییە؟! کامیان ڕەسەنترە؟ کامیان ئەسڵییە و کامیان کۆپی!!

لە لایەکیتر تێگەیشتن و ناسینی شانۆ بە بێ خوێندنەوە و شرۆوە و وەرگێڕانی بەرهەمی نووسەر و دەرهێنەرە گەورەکانی جیهان بۆ زمانی زگماکی بە ئاکام ناگات. شانۆی کوردی هێشتا ئەرشیفی سەرچاوە و شاکارەکانی شانۆنامەنووسانی جیهانی نییە، یان ئەگەر هەیبێ، ڕیزێک لە ڕەفەی کتێبخانەیەکی بچووکیماڵەوە پڕ ناکاتەوە. ئەم وەرگێڕانە پەرش و بڵاوانەی هێندێک لە هونەرمەندە شاز و سەرکەوتووەکانی جیهان بەس نین. بێ گومان بۆ ئەوەی ئەدەبیاتی دراماتیکیی کوردیمان هەبێت و زمانی دراما بناسین، پێویستمان بە شەپۆلێکی مێژوویی یان پڕۆژەیەکی گشتی هەیە لەنێو ئەکتەرانی شانۆدا بۆ ئەوەی کتێبخانەی ئەدەبی دراماتیکی و ڕەخنەیی کوردی ئیتر بە بەتاڵی سەیر نەکرێ! پێویست بە گوتن ناکات کە وەرگێڕان شمشێرێکی دوودەمە و ئەگەر وەرگێڕ بە زمانەکانی ژێدەر و ئامانج شارەزا نەبێت و پێشینەی ئەدەبی دراماتیکیی و ناسینی قوتابخانەڕەخنەییەکانی نەبێت، نەبوونی باشترە! وەرگێڕان ڕەوتی دوولایەنە یان فرەلایەنەیە کە ئەگەر پیشەیی بێت پردێک لە نێوان ئەدەبیاتی دراماتیکیی گەلانی جیهاندا دروست دەکات و ئەم دیالۆگە کولتوورییە بۆ شانۆی جیهانی بنیاتنەر دەبێت ووەگەڕخەری(دینامیزم) و گەشەی ئەم هونەرە بەدوای خۆیدا دەهێنێت.

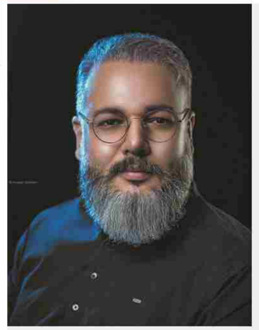

نقدی بر واژه ی پوستر (poster)

مختار اصغری

پوستر یکی از رسانه های جمعی و تک سویه ایست که از طرف فرستنده ،پیامی را با موضوعات مختلف به مخاطب خاص یا عام خود در شرایطی خاص بر روی دیوار یا سطوح، نصب می گردد و با اسم‌هایی مانند(دیوارکوب، اعلان، تراکت،پلاکات ، آگهی و آفیش) در ادبیات حرفه ای طراحان وجامعه بیان می گردد.

تا حدودی این عناوین در اندازه و کاربرد متفاوت است.

طراحان برای هر کدام از این عناوین و موضوعات سبک، اندازه و کاربردش را تغییر می دهند.

به عنوان مثال حداقل اندازه ی پوستر ها که کاربردش رابا موضوعاتی مانند (تبلیغاتی، اجتماعی، هنری، سیاسی،فرهنگی، آموزشی، فیلم و مسافرتی) تقسیم بندی کرده اند از 35در 50 تا 100 در 140 (چند ورقی) تعریف کرده و برای هر کدام به سلیقه طراح و ایده آنان از تک رنگ تا چند رنگ چاپ(press)می نمایند.

که نوع و جنس کاغذ وگراماژ آن نیز بستگی به موضوع پوستر دارد تا بتواند بصورت چشم نواز مخاطب خود را جذب نماید.

اما در این مقال باید به چندین موضوع اشاره نمود که پوستر جشنواره ی تئاتر کوردی را از همه نظر ، متمایز تر به موارد هم گن خواهد نمود.

جشنواره بین المللی تئاتر کوردی به دلیل اینکه تنها جشنواره ایست که با یکی از زبانها وملیت هایی(کورد) که در ایران است برگزار می شود که در هر دوره ، فراخوان آن در سه کشورهمسایه که با ایران مرز مشترک وارتباط فرهنگی و زبانی دارند(ترکیه، سوریه و عراق) از تفاوت‌ها وحساسیت های خاس منطقه ای برخوردار است . که طراح پوستر باید از حساسیت ،تاریخ، فرهنگ،عرف و رسوم هر کشور که ملیت کوردی در آن سکنی دارند آگاهی کامل داشته باشد و علیرغم آن حتما از دانش کافی و وافی به طراحی پوستر و ساخت یک رسانه ی تقریبا همه پسند که از سواد رسانه ای آن آگاه باشد تا بتواند اثر بخشی و کیفیت برگزاری این جشنواره را برای شرکت کنندگان جشنواره ،جهت ارسال آثار با کیفیت ارائه نمایند.

پوستر، تندیس، بروشور و بولتن جشنواره از ماندگار ترین آثار و تاریخ آن رخداد است. لذا برای ارتقاء آن حتما مانند بخش عکاسی،بولتن، روابط عمومی ، پذیرایی ، اسکان و ... در جشنواره یکی از موارد اصلی و اهم جشنواره باشد . ودر آن انتخاب پوستر جشنواره و داوری برای پوستر هر تئاتر جهت تقدیر معرفی گردد تا بتواند باعث هم افزایی جهت بهتر شدن کیفیت اجرایی آن جشنواره گردد.

پوسترها را می توان از قالب های تاریخی بجای مانده ی نیاکان باستانی ما ، از الواح گلی و سنگی بجا مانده تا تصاویر رو اشیاء فلزی و... مکشوفه را تعریف نمود تا به آثار بجای مانده ازکاغذهای منقوش چینی با دستگاه (چاو– کاو)و پاپیروس های مصری ،پارچه ها ومقواهای فرانسوی رسید که بعد از جنگ جهانی اول باموضوع جذب سرباز برای جنگ شروع و در فرانسه با هدف جذب مخاطب برای نمایش تئاتر بوسیله نقاشی به نام(ژول شره و تولوز لوترک) رسید.

پوستر جشنواره تئاتر کوردی از سال 1378 با کمبود ابزار گرافیک کامپیوتری شروع و تا امسال ادامه داشته اما متاسفانه هر سال با افزایش دانش آکادمیک طراحی گرافیک و ابزار های آن از کیفیت و ایده آن کاسته شده تا جایی که سطح آن در حداقل هایی از روانشناختی رنگ، تایپ فیس، تایپوگرافی، ایلستراسیون،فیزیک، مارژین، کمپوزیسیون، ریتم، وزن، شخصیت وحرکت است.

این خواستگاه را می توان با انتخاب کارگروهی متخصص در این زمینه پر رنگ تر نمود که متاسفانه این امر هر دوره کم رنگ تر می گردد و بدین سان این عنصر اصلی جشنواره که همانند یک فیلم ویک تئاتر که بازیگران و لوکیشن برای حضور و بازی در سن یا میزانسن و دکوپاژ یک صحنه ،لازم وملزوم یکدیگرند . در یک صفحه ی کاغذ نیز سطوح رنگی، متون، تصویر و المان‌های بصری(Visual Basic) هم مانند بازیگر و میزانسن به هم وابسته اند که طراح می تواند بخوبی در آن کارگردانی نماید.

در آخر می توان گفت ؛ پوستر جشنواره را به خاطر مچ نشدن ، غریب بودن نوشته نستعلیق و ریز بودن آن ، فاصله نزدیک به حاشیه(مارژین) و گوشه ی خروجی پوستر در بالای پوستر، نوشته ی عدد 19 با فونت تیتر به عنوان نوشته ی اصلی در پوستر و وسط چین نمودن آن و کلاژ شدن آن از تصاویر ادوار گذشته به صورت شلوغ ، به کار بردن دستبند زیویه که در برند ینگ شهر صاحب بکار رفته و استفاده از پس زمینه ی بی کیفیت در بگراند آن ، اجرای بی کیفیت ایکون ونشان ادارات بصورت رنجه شده وبی کیفیت ، که استفاده از رنگ تیره وسرد در فصل سرما از جلب توجه ولذت پوستر کاسته و بجای مجذوب شدن در محیط شهری(Urban environment)فضای داخلی وبیرون(Interior –outer space) باعث دفع نظر مخاطب گردیده است .

در جشنواره و اجراهای آن به عنوان پوستر یا آفیش به طور عام تا حدودی می توان ازپوستر تئاترهای (خێلی خوێن–هەسپێن ئازاد–پیاوی رووت–دوکانی خۆکوژی–پردێک لە شووشە) به دلایل علمی وتخصصی اجرای پوستر که در آنان می توان یافت تقدیر نمود.

این داستان برای هر چه باشکوه تر اجرا شدن جشنواره تا جایی که نقد منصفانه یارای ترغیب و تشویق اجرای گفته ها وناگفته ها گردد ادامه دارد .

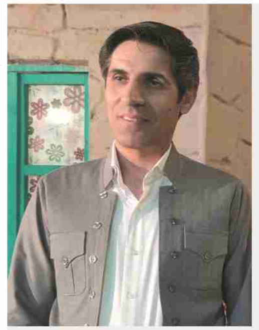

آنترووپولوژي تئاتر

کریم خاوری

آنترووپولوژي تئاتر عبارت است از تحلیل و بررسی مرحله « پیش عرضه » صحنه ای که در شیوه ها و سبک های گوناگون همچنین در اجرای نقش ها و یا سنتهای انفرادی و جمعی (هنر نمایش) جلوه و نمود پیدا می کند.

در سال 1978 اعضای گروه تئاتر اودین برای مطالعه بعضی از اشکال بومی تئاتر، به مناطق مختلف جهان سفر کردند و در حیطه بازیگری پژوهشهایی انجام دادند و سپس هرکدام با دستاوردهای تئاتر به اودین بازگشتند بازیگران هنگام نشان دادن وتشریح تکنیکهای بازیگری متوجه شدند که هرچند ظاهر و پیچیدگی فرمهای نمایشی در مورد مطالعه‌شان از تنوع زیادی برخوردار است اما آموخته هایشان دارای وجوه مشترک بسیاری هستند. تشابه سنتهای گوناگون نمایشی که بازیگران مورد بررسی قرار داده بودند، به قدری شگفت انگیز بود که باربا تصمیم گرفت این ویژگی ها را به صورت نظام مند مطالعه کند. این آغاز ایستا بود؛ مدرسه بین المللی آنترووپولوژي تئاتر، که باربا در سال 1979 آن را پایه گذاری کرد. ایده ای که باربا در سر داشت این بود که بازیگرانی را از مناطق مختلف جهان گردهم آورد تا به برگزاری گردهمایی ها و همایش های همگانی و آزاد درباره کار بازیگری بپردازند و این مسئله را بررسی کنند که آیا آنها اساساً از تکنیک های مشابهی برای بازی روی صحنه استفاده می کنند یا خیر: محور این تحقیق رفتار بازیگر در موقعیتهای تئاتری است. بازیگرهای مختلف در مکان ها و زمان های مختلف، علي رغم ویژگی های سبکی خاص سنت های خود، از اصول معینی بهره می برند که با سایر سنت ها مشترک است. اولین وظیفه آنترووپولوژي تئاتر پیدا کردن این « اصول تکرار شونده» است.

آنترووپولوژي تئاتر در پي مطالعه این اصول است. به کاربرد احتمالی آنها علاقه‌مند است، نه به دلایل پیچیده و فرضي که ممکن است شباهت آنها را توجیه کنند. مطالعه این اصول به این شیوه خدمتی به هر دو بازیگر شرقی و غربی است، یعنی هم به کسانی که سنت مدوني در بازیگری دارند و هم به کسانی که گرفتار فقدان آن هستند. آنترووپولوژي تئاتر مطالعه پدیده های نمایشی در آن فرهنگهایي نیست که انسان شناسان به طور سنتی آنها را بررسی کرده‌اند. نیز نباید این رشته با انسان شناسی اجرا اشتباه گرفت.آنترووپولوژي تئاتر مطالعه رفتار انسان است هنگامی که حضور عیني و ذهني خود را در موقعیت نمایشی سازمان یافته‌ای به کار می‌گیرد.

همان قدر که آنترووپولوژي در سطحي جامعه شناسانه /فرهنگی معنا می یابد، درسطحي مادی (فیزیکی) نیز مورد بحث قرار می‌گیرد. زمینه ظهور این دو رشته متفاوت، لحظه اجرا است.« آنترووپولوژي تئاتر در یک موقعیت اجرایی، نوع بشر را به همراه رفتارهای فرهنگی/ اجتماعی و فیزیولوژیکیش مورد مطالعه قرار می دهد.»

توجه اصلی آنترووپولوژي تئاتر بر کارهای تجربی متمرکز است در جهت رسم و نگارش راه یا مجرایي میان اصول متعدد و قاعده بندی شده و دیدگاه های زیبایی شناختی و تکنیک هایی که فعالیت صحنه‌اي را فرا گرفته‌اند. آنترووپولوژي تئاتر به بررسی و جمع آوری نشانه ها و کدهای رفتاری و اشکال گوناگون «حرکت» بازیگر، و همچنین به موقعیت های اجتماعی – فرهنگی (تئاتري) انسان ها (به خصوص در وجه عرضه و ارائه تئاتری) در گوشه و کنار جهان می پردازد که در نهایت همه آنها سرچشمه های مشترک و تعبیرهای مشابهی می توانند باشند که در طول تاریخ به شکل ها و فرمهای اجرایی مختلف تبدیل شده اند و هیچ کدام هم به طور مستقیم از «علم» تبعیت نکرده اند بلکه سرمنشاء همه ی آنها چیزی نبوده جز نیاز روحی و معنوی انسان که به روشي کاملاً طبیعی به کدها یا «توصیه ها» ی تئاتری تبدیل شده اند. که ما امروزه در تئاتر شرق با آن روبرو هستیم توصیه هایی که یک بازیگر معاصر غربي متاسفانه از آن بي بهره است و به جز یک متن نمایشنامه و یک سري شگردهای کارگردانی و تکنولوژی پیشرفته چیزی در دست ندارد.

آنترووپولوژي تئاتر به هیچ وجه در چهارچوب مردم شناسی فرهنگی قرار نمی گیرد و به کار نمی رود، بلکه به بخش تازه‌ای از پژوهش می پردازد: تحقیق و مطالعه « پیش عرضه»ي وجود و حضور انسان در شرایط آماده شدن و فراهم کردن اجراهای تئاتری. تئاتر اودین را می توان گروهی آفرینشگر از هنرمندان معاصر دانست که پیوسته به سیر و سیاحت پژوهشی می پردازند و جوهره و توان خویش را درون چشمه های طلا – سرزمین های تئاترخیز جلا می‌دهند. آنان معتقدند بستري که آنترووپولوژي تئاتر می تواند به پژوهش بپردازد نه در « تئاتر اول » یعنی تئاتر تجاری –کلیشه ای دولتی و نه در« تئاتر دوم » یعنی تئاتر هیاهوگر و آوانگارد است؛ بلکه« تئاتر سومی» وجود دارد که باید آن را در بعد معنوی در فرهنگ ها و اسطوره های تبتی و یا در رقص اوریسي و کاتاکالي در هند و تئاتر کابوکی در ژاپن و در حرکات لطیف و زیبای رقص معبد کامبوجیان جست. آن هم با تأکید بر حرکاتی همچون: «گل های فریبنده باغ که قلب هر کسي را برای همیشه تسخیر می کند.»

روانگه

1_ شانۆی کوردی چ کاریگەرییەکی لەسەر ئاستی فەرهەنگ و هونەر بە گشتیی داناوە؟

2_ پاش 19 خوول تۆ بڵێی توانیبێتمان تاریفێکی روون لە شانۆی کوردی بە دەستەوە بەدەین ؟

ئێوە شانۆی کوردی چۆن هەڵدەسەنگێنن؟

3_ جێگە و پێگەی شانۆی کوردی لە چە ئاستێکدایە؟

4_ تا چ رادەییەک زمانی کوردی توانایی ئەوەی هەیە ژانرە جۆراوجۆرەکان بگوازێتەوە بۆ نێو شانۆ؟

5_ گیر و گرفتەکانی ئەم نۆزدە خوولە بە رای ئێوە چی بووە، و چ تێبینییەکتان هەیە بۆ باشتر بەڕێوە چوونی خوولەکانی دیکە؟

6_ شانۆی کوردی سەقز تا چ رادەییەک لەسەر پارچەکانی دیکەی کوردستان کاریگەری هەبووە و ئەوان ئایا ئەم شانۆیە پەسەند دەکەن و بە فەرمی دەیناسن یان نە؟

7_ ئایا مووسیقا یان ئەدەبیات بە گشتی وەکوو یەکێک لە تواناییەکانی فولکلۆر و فەرهەنگی کوردی توانیویەتی خۆی لە بازنەی هونەری شانۆدا جێ بکاتەوە و تا چ رادەییەک گرینگی پێ دراوە؟

8_ ئایا وەرگێڕانی دەقە بیانییەکان بۆ سەر زمانی کوردی دەتوانێت شانۆ و شانۆنامەی کوردی دەوڵەمەند بکات؟

9_ تەوەری سەرەکی و ناوەرۆکی زاڵ، لەم چەند خوولەدا بە رای ئێوە چی بووە، شانۆی کوردی زیاتر بەدوای چییەوە بووە و چی ویستووە؟

10_ بە رای بەڕێزتان قەیرانە سەرەکییەکانی کورد و کارەساتەکانی وەکوو کۆمەڵکوژی دەوری سەرەکی بینیوە لە شانۆی کوردیدا؟ و توانیویەتی خودی قەیران و لایەنەکانی دیکەی شی بکاتەوە؟ ئایا ئێمە توانیومانە و دەتوانین ئەم قەیرانە لە ڕێگەی شانۆوە بە جیهان بناسێنین؟

11_ کورد لەم سەردەمەدا دەبێ بە چ لایەن و رەهەندێک لە شانۆی کوردیدا گرینگی بدات؟

12_ شانۆی مۆدێڕن چ شانۆیەکە و خاڵی سەرەکی لەم جۆرە شانۆیەدا چییە؟

13_ بە ڕای ئێوە فێستیڤاڵ پێویستیی بە چ گۆڕان کارییەک هەیە و لە پەراوێزی فستیڤاڵ بۆ پەرەدان بە شانۆی کوردی چ کارگەلێک دەبێ بکرێت؟

14_ شانۆ و بە تایبەت شانۆی کوردی چ قەیران و بۆشاییەک لە کۆمەڵگای کوردیدا پڕ دەکاتەوە؟ دواتر ئایا هونەر دەتوانێ بۆ قەیرانەکان میلەتەکەمان ڕێگە چارەیەک بدۆزێتەوە؟

15_ نەوەی نوێ و مێرمنداڵی ئەم سەردەمە و داواکارییەکانی و خۆزگە و ئامانجەکانیان تا چ رادەییەک لە شانۆی کوردیدا بینراوە؟

16_ ئێمەی کورد ئایا لە شانۆ و بەگشتی هونەردا لە رابردوو و قەیرانەکانیدا گیرمان نەکردووە؟ ڕێگە دەرباز بوون بە رای ئێوە چییە؟

رەحمان نەغەدە

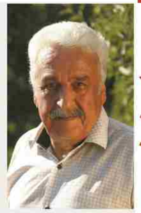

8 لێرەدا چەند پرسیاردێتەگۆڕی ...ئەوکەسەی دێهەوێ دەقی شانونامەی بیانییەکان وەرگێرێ بۆسەر زمانی کوردی ئایاشارزایی باشی بەسەرزمانی کوردی دا هەیە؟ ئایائاشنایی لەگەڵ شانۆی هەیە؟ئایاوەرگێر دەتوانێ دەقی شانۆکە بەشێوەی ژیان وفەرهەنگ و ڕەنگ وبۆێ کۆمەلایتی ئە ومەنتەقەیە ڕاست وریس کا؟ کەوابوو دەبێ وەرگێر لەهەمۆ باریکە چەلەباری زمان وەچەباری کۆمەڵناسی رۆلێکی تایبەتی هەبێ.

9 ئاشنایی زیاتری لاوان ونەوەنمامانی کۆمەڵگا وولاتی کوردواری لەگەڵ زمان وفەرهەنگی کوردی. ئێمەی شانۆ دۆست کەهەمیشە تامەزرۆی فێربوونی شانۆین هەتارادەێکی زۆر جەشنۆارە واتامێهرجان ئەوارکەی بجێ هێناوە. هیوادارم ئەو روداوە شیرنە ساڵ دەگەڵ ساڵ لەباری مەعلوماتی شانۆیی و نوسینی شانۆنامە لە لایان نوسەرانی خۆماڵی پترو پتەوتربێ

7 بەڵێ ئێمەی کورد لە بۆاری شانۆ دا بە تەواوی لە قەیرانێکی زۆر پڕمەترسی گیرمان کردوە ئەگەر چی شانۆ و نواندن بەشێوەی جۆراوجۆر مێژویەکی دوورودرێژی هەیە بەلام بەداخەوە هەتا ئەم ڕۆ هەر بە شێوەی کۆن و کولتوری بێ دەست تێوەردان کەڵکی لێوەرگیراوە ، کەچی بێجگە لە بەیتە کان ناوە رۆکی زۆربەی کایە و نواندنەکانی کۆن و بۆ کات بەسەر بردن ویان جەفەنگ نوسراون یان سینگ بەسینگ هاتون ،پێویستە ئەوانە بەپاراستنی کولتور وبنەماکانیان سەرلەنوێ داڕێژرێنەوە و بەڕۆژ بکرێنەوە وبەتەوای لەنوسینەوەی دووبارەیاندا زمان وفەرهەنگ و داب ونەریتە کانی کوردی بپارێزرێن ، ڕێگا چارە پەروەردە کردنی نوسەری دەقی کوردیە بەجۆرێک هەرچی لەتوانا دا هەیە بۆ ئەو مەبەستە سەرمایە ی بۆ سەرف بکرێ و حەول وتێکۆشان

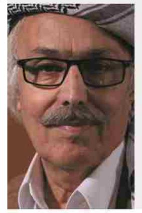

مەناف ئیرانژاد

ناسر بابایان

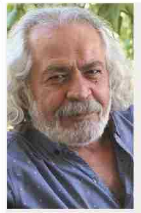

7 موسیقی وادبیات کوردی هنوز در نمایش های کوردی به درستی جای خود را پیدا نکرده است به چند دلیل، اول اینکه ما در زبان کوردی بیشتر روایت میبینیم تا نمایش در ضمن اکثر نمایش هایی کوردی ترجمه هستند ودر ترجمه به درستی از ادبیات کوردی به معنی کامل استفاده نمیشود و موزیکها در نمایش کوردی بیشتر سلیقه ای میباشد تا اینک در خدمت کار نمایش باشند.جا داره یادی بکنیم از نمایشهای کوردی فاخر که به تمام معنی از عناصر ترجمه موزیک لباس به خوبی استفاده شده است. امیدوارم فردایمان در مورد نمایش کوردی بهتر از امروزمان باشد....

3 هەروەها کە دەزانین، وڵاتانی خاوەن شانۆ سەدان ساڵە بێجگە لەوەی کە لە سەر داب و نەریت و کەلتووری خۆیان، ئاسەوارهاییکی تایبەت و سەرنج ڕاکێش دەخولقێنێن،هاوکات لە گەڵ ئەوە ڕوانگەیکی پێشکەوتوو و ئاوانگاردیان بەرانبەر بە بابەتی شانۆ هەیە.
فێستیڤاڵی شانۆی کوردی لە هەڵسەنگاندن لەگەڵ شانۆە جیهانیەکان دا زۆر کورت تەمەنە.
کەوایە دەتوانین بیڵێین کە ڕێگایکی درێژ و سەغڵەت بۆ گەییشتن بەو ئاستە لە بەرانبەرماندایە، بەڵام بەختە وەرانە ڕێگاکەمان ڕوونە و دەتوانین بە هەوڵدانێکی ئێجگار زیاتر، ڕۆژ لە پای ڕۆژ بینەری ئەو پێشکەوتنە ببین.

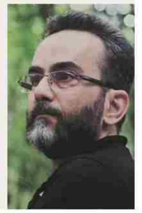

مازیار قوبادی

مۆستەفا یاسینی

1 درامای کوردی، وەک یەکێک لە فۆڕمەکانی دەوڵەمەندی کولتووری و هونەری، کاریگەریی قووڵی لەسەر هونەر بە گشتی و هونەری کوردی بە تایبەتی هەیە.
نمایشی کوردی یارمەتیدەر بووە بۆ بەرەوپێشبردنی زمانی کوردی و پیشاندانی کەلتووری دەوڵەمەندی ئەم گەلە. ئەمەش یارمەتیدەر بووە بۆ پاراستن و بەهێزکردنی شوناسی کولتووری کورد.

8 بەڵێ هەمیشە وەرگێڕانی دەقی بیانی گرنگی و تایبەتمەندی خۆی هەیە بۆ دەوڵەمەند کردنی کتێبخانە و شانۆنامەی کوردی بەڵام ئەو وەرگێڕانانە لە زمانی دایکییەوە وەرگێڕانی بۆ بکرێت و لەنمایشدا ڕوحێکی کوردییانەی بەبەردا بکرێت ئێمە نمونەی دەقێکی وەک هاملێت وەرگرین دەبینین بە چەندین زمان و فۆرمی جیاوازەوە لەناو گەلانی جیهاندا نمایش کراوەو .دەقی بیانی تێگەشتن و بۆچونی دەرهێنەران و نوسەرانی کوردی دەگۆرێت بۆ ئەوەی بتوانن شانۆنامەی کوردی دەوڵەمەنتر بکەن و بەجیهانی بکەن .

وریا حەسەن

سەعدی سولەیمانی

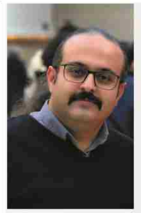

12 شانۆ و بە گشتی هونەر، مەیلی مۆدێرن بوونی وەک هەستێکی سروشتی لەگەڵە. بەڵام ئەگەر مۆدێرن بوون لە بواری نواندن یان دیکۆڕ تەفسیر بکەن بە دڵنیاییەوە بابەت و شێوەی نواندن گرنگ تر و بەرچاوترن لە دیکۆر. نواندن لە شانۆ مۆدێرنەکان بابەتێکی نێو دەوڵەتیەو زیاتر لە دیالۆگ فۆرمی جەستەی ئەکتەرە کە نواندنی دەکاتە شێوەیێکی مۆدێرن کە شانۆکار لە حسارەکانی زمان رزگار دەکات. هەر ڕادەیێک ئەکتەر بتوانێت کەڵک لە زمانی فۆرم و جەستە لە نواندنی بەرز بکاتەوە هەر لەو ئاستە توانیویەتی نزیک بێتەوە لە مۆدیرنیتەی هونەری.

3 شانۆی کوردی لە ئێستادا وەک بەشێکی گرینگی فەرهەنگ و هونەری کوردستان ناسراوە و پێگەیەکی بەرچاوی لە کۆمەڵگادا هەیە. ئەم هونەرە بە تایبەت لەم ساڵانەی دواییدا بە زیاتر گرینگیدان بە پرسە کۆمەڵایەتی و کولتووری و سیاسییەکانی خەڵکی کوردستان ئاوەدانتر بووە.

هیوا مەجیدی

A summary of the 19th Saqqez Kurdish International Theater Festival

Fardin Abolmohammadi

Saqqez International Kurdish Theater Festival is the biggest and most important (Kurdish) festival in Iran and especially the Kurdish regions of Iran, which is held annually.

This festival was held on November 25–29, 2024 in Saqqez / the historical and artistic city of Iranian Kurdistan / with participation (14 groups) from each of the cities of Iranian Kurdistan – Turkish Kurdistan – Iraqi Kurdistan Region and Syrian Kurdistan from Istanbul – Sulaimaniyah. – Kirkuk – Dohuk – Mahabad – Sena – qamidshlo – Worme and Saqqez.
Also, in the midst of holding the criticism festival and educational workshops and the unveiling of the Kurdish theater statue, the red carpet ceremony and photocall with the presence of international journalists and media have been part of the side programs of the festival.

Saqqez is a historical and artistic city, especially the theater in the Kurdish regions and the holding of 19 international Kurdish theater festivals shows the efforts and solidarity of artists and officials in this city.

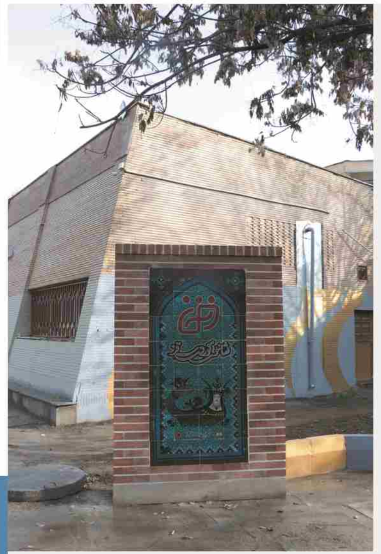

پوختەی نۆزدەهەمین فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی شانۆی کوردی لە شاری سەقز

فردین ابوالمحمدی

فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی شانۆی کوردی سەقز گەورەترین و گرینگترین فێستیڤاڵی زمانی کوردی لە ئێران بە تایبەت لە ناوچە کوردنشینەکانی ئێران و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە کە هەموو ساڵێک بەڕێوە دەچێت.

ئەم فێستیڤاڵە لە 5 تا 9ی تشرینی دووەم – 25 – 29ی نۆڤەمبەری 2013 لە شاری دێرین و فەرهەنگی سەقز/ بە ئامادەبوونی (14) گرووپی هونەری لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستانی ئێران – کوردستانی تورکیا – کوردستانی عێراق بەڕێوە دەچێت. کوردستانی سوریا لە شارەکانی سلێمانی،عەفرین کەرکوک، دۆهوک، مەهاباد، سنە، ورمێ و سەقزەوە بڵاوبووەوە.

لە میانی فێستیڤاڵەکەدا، پێشانگای شانۆ و شانۆی کوردی، فەرشی سوور و مەراسیمی فۆتۆگرافی، دانیشتنی پێداچوونەوە، وۆرک شۆپ و وۆرک شۆپی پەروەردەیی بە ئامادەبوونی کەسایەتییە هونەرییە تایبەتەکان، بڵاوکردنەوەی چەندین چاپی نامە و بولیتینی تایبەتی فێستیڤاڵ، بڵاوکردنەوەی کتێبی... حەوت پێشانگای پێشووی فێستیڤاڵەکە لەلایەن ڕۆژنامەنووسان و ئاژانسە هەواڵییە تەلەفزیۆنییە نێودەوڵەتییەکان ڕووماڵ کرا.

شاری سەققز شارێکی مێژوویی و فەرهەنگییە کە بە پایتەختی شانۆی